

Střídavá výchova z pohledu rodičů

Bc. Dana Hamplová

Diplomová práce
2014

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav pedagogických věd

akademický rok: 2013/2014

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Bc. Dana Hamplová**
Osobní číslo: **H120028**
Studijní program: **N7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Sociální pedagogika**
Forma studia: **kombinovaná**

Téma práce: **Střídavá výchova z pohledu rodičů**

Zásady pro vypracování:

Analýza literárních pramenů a zpracování teoretických východisek k problematice střídavé výchovy v rodinách.

Příprava metodiky výzkumné části diplomové práce.

Realizace kvalitativního výzkumu s využitím metody hloubkových rozhovorů.

Zpracování a vyhodnocení získaných dat, včetně jejich interpretace.

Prezentace výsledků výzkumu, jejich shrnutí, doporučení pro praxi, diskuze k dalším metodologickým možnostem zpracování tématu práce.

Rozsah diplomové práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování diplomové práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

BAKALÁŘ, Eduard a kol. Rozvodová tematika a moderní psychologie. Praha: Karolinum, 2006.

ISBN 80-246-1089-2.

BAKALÁŘ, Eduard. a kol. Slyšení nezletilého dítěte před opatrovnickým soudem. Praha: Triton, 2008. ISBN 978-80-7387-119-2.

DUDOVÁ, Radka a Šárka HASTRMANOVÁ. Otcové, matky a porozvodová péče o děti. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2007. ISBN 978-80-7330-124-8.

MATOUŠEK, Oldřich. Rodina jako instituce a vztahová síť. 3. vyd. Praha: SLON, 2003. ISBN 80-86429-19-9.

SMITH, Heather. Děti a rozvod. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-906-2.

Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině. In: Sběrka zákonů. 04. 12. 1963. Ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí. In: Sběrka zákonů. 09. 12. 1999. Ve znění pozdějších předpisů.

Vedoucí diplomové práce:

doc. PaedDr. Adriana Wiegerová, Ph.D.

Ústav školní pedagogiky

Datum zadání diplomové práce:

15. ledna 2014

Termín odevzdání diplomové práce:

18. dubna 2014

Ve Zlíně dne 15. ledna 2014

doc. Ing. Anežka Lengálová, Ph.D.
děkanka

Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.
ředitel ústavu

PROHLÁŠENÍ AUTORA DIPLOMOVÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním diplomové práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby¹⁾;
- beru na vědomí, že diplomová práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3²⁾;
- podle § 60³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – diplomovou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování diplomové práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky diplomové práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze diplomové práce jsou totožné;
- na diplomové práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně17.4.2014.....

....

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevydělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) *Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlížení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.*

(3) *Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.*

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) *Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).*

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) *Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.*

3). *Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.*

(2) *Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užít či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.*

(3) *Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jim dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlídí k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.*

ABSTRAKT

Diplomová práce se věnuje jedné z možných forem porozvodové péče o děti a to střídavé výchově. Teoretická část charakterizuje rodinu a manželství, zabývá se rozvodem a formami porozvodové péče o děti, možnými projevy dětí na rozvod rodičů. Dále popisuje střídavou výchovu, její podmínky a kritéria. Výzkumná část popisuje pohled rodičů na střídavou výchovu od počátku rozhodnutí k této formě výchovy až po její reálnou podobu.

Klíčová slova: rodina, funkce rodiny, manželství, rozvod, formy porozvodové péče o děti, děti předškolního věku, děti mladšího školního věku, střídavá výchova

ABSTRACT

This thesis deals with one of the forms of post divorce child custody called joint custody. The theoretical part describes the basic principles defining family and married state. The description of possible forms of post divorce's situation and its affect on children is included. Moreover behavioural problems of children are mentioned. The joint custody is defied, furthermore the criteria and the conditions according to the law are covered in this thesis. Practical part presents the perspective of parents who have chosen this kind of guardianship of their children. The primary assumptions and personal ideas of parents and the practical comments from reality have been described in the practical section.

Keywords: family, function of family, married state, divorce, forms of post-divorce child custody, preschool children, school children, joint custody

Poděkování:

Mé poděkování patří doc. PaedDr. Adrianě Wiegerové, Ph.D. za odborné vedení, trpělivost, upřímnost a ochotu, kterou mi v průběhu zpracování diplomové práce věnovala.

Prohlášení:

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské/diplomové práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD	10
I TEORETICKÁ ČÁST	11
1 RODINA	12
1.1 CHARAKTERISTIKA RODINY	12
1.2 TYPY RODINY.....	13
1.3 FUNKCE RODINY.....	14
1.4 MANŽELSTVÍ.....	14
2 ROZVOD A DĚTI	16
2.1 FORMY POROZVODOVÉ PÉČE O DĚTI.....	17
2.1.1 Dítě ve výchově jednoho z rodičů.....	17
2.1.2 Dítě ve společné výchově rodičů	18
2.1.3 Dítě ve střídavé výchově rodičů.....	19
2.2 DĚTI A JEJICH PROJEVY PO ROZCHODU RODIČŮ.....	19
2.2.1 Děti předškolního věku	19
2.2.2 Charakteristika předškolního věku.....	20
2.2.3 Projevy dětí předškolního věku.....	20
2.2.4 Děti mladšího školního věku.....	21
2.2.5 Charakteristika mladšího školního věku.....	21
2.2.6 Projevy dětí mladšího školního věku	21
2.3 POTŘEBY DĚTÍ.....	22
3 STRÍDAVÁ VÝCHOVA	23
3.1 ZÁSADY A PODMÍNKY STRÍDAVÉ VÝCHOVY	24
3.2 KRITÉRIA STRÍDAVÉ VÝCHOVY	25
3.3 VÝHODY	27
3.4 NEVÝHODY	28
II PRAKTICKÁ ČÁST	30
4 VYMEZENÍ VÝZKUMNÉHO PROBLÉMU	31
4.1 METODOLOGICKÁ VÝCHODISKA	31
4.2 PRŮBĚH VÝZKUMU.....	33
4.3 VÝZKUMNÝ SOUBOR.....	34
4.4 CHARAKTERISTIKA VÝZKUMNÉHO SOUBORU.....	34
5 ANALÝZA DAT A JEJICH INTERPRETACE	41

5.1	DOHODA RODIČŮ O STŘÍDAVÉ VÝCHOVĚ	41
5.2	POZICE OTCE VE STŘÍDAVÉ VÝCHOVĚ	53
5.3	POZICE MATKY VE STŘÍDAVÉ VÝCHOVĚ.....	55
5.4	POZICE DÍTĚTE VE STŘÍDAVÉ VÝCHOVĚ	58
5.5	REÁLNÁ PODOBA STŘÍDAVÉ VÝCHOVY	63
5.6	MODEL STŘÍDAVÉ VÝCHOVY A JEHO INTERPRETACE	71
6	DISKUZE	73
	ZÁVĚR.....	75
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	76
	SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK	80
	SEZNAM OBRÁZKŮ	81
	SEZNAM TABULEK.....	82
	SEZNAM PŘÍLOH.....	83

ÚVOD

Rozvod rodičů je zásadní událostí v životě mnoha dětí. Pro všechny zúčastněné je tato událost velice psychicky náročná. Avšak společností je rozvod stále více vnímán jako „normální věc“. Pro rodiče a děti ale nikoli, je to narušení jejich každodenního života, již nic nebude jako dřív. Rodiče jsou ponořeni do svých pocitů a řeší „praktické záležitosti“ a děti mohou být v pozadí. Když se rodiče rozhodnou ukončit svůj vztah, si pokládají otázku „A co děti?“.

V případě rozchodu a rozvodu rodičů musí být upravena jejich práva a povinnosti k dítěti, které jsou konkrétně uvedeny v občanském zákoníku č. 89/2012 Sb., ve znění pozdějších předpisů. Rodiče začínají zjišťovat informace o možných typech výchovy a nejvíce se jim může zamlouvat forma střídavé výchovy. Zda byly informace v pozitivním nebo negativním smyslu, je otázkou. Při této formě výchovy rodiče mají stále vliv na výchovu dítěte a jsou s dítětem v úzkém kontaktu. Ukazuje nám mediální obraz všechny stránky střídavé výchovy? Jsou děti ve střídavé výchově spokojeny nebo je to jen spokojenost rodičů, že dosáhli svého? Ze statistik je patrné, že ze strany rodičů je tato forma výchovy častěji požadovaná. Jsou však rodiče dostatečně informováni o podstatě a určitých podmínkách střídavé výchovy?

Institut střídavé výchovy byl v zákoně č. 94/1963 Sb. o rodině, ve znění pozdějších předpisů zakotven již od roku 1998, svou platnost ukončil k 31. 12. 2013. Od 01. 01. 2014 je účinný nový občanský zákoník č. 89/2012 Sb., který nově upravuje rodinné právo.

Cílem práce je získat pohled na střídavou výchovu ze strany rodičů, kteří mají dítě v této formě výchovy, jejich rozhodování, motivace k dané volbě a její reálná podoba.

Práce je rozdělena na teoretickou a praktickou část. V teoretické části jsou tři hlavní kapitoly, ve kterých se obeznámíme se základní terminologií jako je rodina, manželství a formy porozvodové výchovy dětí. Blíže se podíváme na projevy dětí po rozvodu rodičů. Střídavé výchově, jejímu legislativnímu vymezení, kritériím a podmínkám, se budeme věnovat v samostatné kapitole. V praktické části po vymezení výzkumného problému budeme realizovat pomocí kvalitativního výzkumu rozhovory s rodiči, které následně zpracujeme a interpretujeme.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 RODINA

Rodina je vymezována jako instituce, která je základem společnosti. Tato charakteristika má však v každé společnosti jiný význam.

V současnosti by bylo příhodnější mluvit o rodině jako o rodinném soužití lidí. Základem soužití lidí je jejich vzájemná citová vazba. „*Tato stále bedlivě sledovaná a prověřovaná vazba – v níž má významnou úlohu sexualita antikoncepčními technikami osvobozená od své reprodukční funkce – je sice podporována ustálenými způsoby komunikace a ritualizovanými událostmi, nicméně nedokáže odolat negativní emocionální bilanci jednoho z partnerů. Sňatek, a to ani církevní sňatek, nepředstavuje dostatečnou garanci trvalosti soužití.*“ (Matoušek, Palzarová, 2010, s. 13)

1.1 Charakteristika rodiny

„*Rodina je nejstarší společenská instituce. Plní socializační, ekonomické, sexuálně – regulační, reprodukční a další funkce. Vytváří určité emocionální klima, formuje interpersonální klima, vztahy, hodnoty a postoje, základy etiky a životního stylu. Z hlediska sociologického je rodina formou začlenění jedince do sociální struktury.*“ (Průcha, Walterová a Mareš, 2001, s. 202)

Rodina je stále nejzákladnější jednotkou společnosti, která má své místo ve společenském dění, kterému se neustále přizpůsobuje, plní své úlohy a funkce, je pro nás místo, kde uspokojujeme psychické potřeby jako rodiče i jako děti. Uspokojování potřeb nám přináší pocit vzájemné spokojenosti, odpočinku a radosti. V rodině si vytváříme stálé a hluboké citové vazby, které naplňují základní psychickou potřebu životní jistoty, jak pro rodiče, tak pro dítě. Tato základní potřeba životní jistoty nás provází celým životem. K učení a vzdělávání v rodině nepotřebujeme žádné učebnice, učíme se nápodobou, společnými činnostmi, společným plánováním apod. Rodinu můžeme chápat jako určitý systém, nazveme ho mikrosystémem, ve kterém dochází ke vzájemným interakcím všech členů rodiny. Nejsme však obklopani a ovlivňováni jen rodinou, ale také příbuznými, přáteli a ostatními, se kterými se dostáváme do kontaktu. Tento širší společenský systém označujeme jako mezosystém. Škola, zaměstnavatel, úřady a další instituce zahrneme pod pojem exosystém, obklopují nás, avšak spíše zvnějšku.

Celá společnost a její normy, postoje, zvyky, ale i mýty nazýváme makrosystémem, který na rodinu působí, nejedná se o osobní kontakt. (Matějček, 1999, s. 29 – 35)

Narození dítěte je pro mnohé rodiče jedna z nejdůležitějších událostí v životě. Vzniká tak vztah rodiče a dítěte, tento vztah má celoživotní charakter, nemá na to vliv ani zletilost dítěte nebo jeho odstěhování. Můžeme říci, že náplní rodičovství je socializace dítěte. (Nešporová, 2012, s. 458)

Rodina se mění v čase a v prostoru. Pokud se podíváme do historie, můžeme vidět proměnu přístupu společnosti k mateřství. V 70. letech 20. století byla společnost nastavena tak, že pro ženy, matky, měla pochopení a vycházela jim vstříc. V této době také na ně nebyly kladeny příliš vysoké nároky v zaměstnání. Ženy rodily v nízkém věku, kolem 20-ti let. Věk matek se začal prodlužovat. První dítě se narodí ženě kolem 30. roku. Nároky na ženy v zaměstnání značně stouply. (Nešporová, 2012, s. 462 - 463)

Po roce 1989 se objevil velký příval materiálních statků, který stále vzrůstá. Rodiče pro svou časovou pracovní vytiženost kompenzují dětem svou nepřítomnost ve formě hmotných statků. Děti nejsou vychovávány, aby si byly vědomy své vlastní odpovědnosti. (Masáková, 2011, s. 27).

„Rodina je produktem i zrcadlem společnosti.“ (Hrušáková, 1993, s. 9)

1.2 Typy rodiny

Existuje několik kritérií, dle kterých je možné rodinu dále klasifikovat. Dunovský (1986, s. 25 – 28) uvádí typy rodin:

- podle složení – rodina úplná (oba rodiče a děti); rodina neúplná (jeden rodič žijící s dětmi); rodina doplněná (rodič žije s novým partnerem a dětmi); rodina náhradní (dítě nežije s biologickými rodiči, žije např. s osvojiteli, pěstouny aj.); rodina družská (jedná se o nesezdané soužití rodičů),
- podle stability – rodina pevná (vazby mezi členy rodiny jsou pevné, stálé); rodina narušená (soužití rodiny je narušeno, soudržnost rodiny je zachována, konflikty děti nezasahují), rodina rozvrácená (vztahy v rodině jsou natolik porušeny, že vedou k rozpadu rodiny),

- podle funkčnosti – rodina funkční (plní všechny funkce, zabezpečuje dobrý vývoj dítěte); rodina problémová (neplní některé funkce, vývoj dítěte není ohrožený, rodina je schopna si pomoci); rodina dysfunkční (neplní některé nebo všechny funkce, je zde ohrožen vývoj dítěte, je nutná systematická pomoc zvnějšku); rodina afunkční (nefunkčnost rodiny, vážné ohrožení vývoje dítěte, jeho nutné umístění do náhradní rodinné péče),
- podle původu - rodina orientační (rodina, v které se člověk narodil); rodina prokreační (rodina, kterou si člověk založí jako svou vlastní rodinu),
- podle velikosti – rodina nukleární (otec, matka, děti); rodina rozšířená (zahrnuje kromě otce, matky a dětí, také prarodiče, strýce, tety apod.).

1.3 Funkce rodiny

Rodina prošla mnohými změnami v čase, jak již bylo shora uvedeno, a s tím souvisí i měnící se funkce rodin, které se navzájem ovlivňují. V literatuře můžeme nalézt různé funkce rodiny, nejčastěji však následující:

- biologicko – reprodukční funkce – rodiče mohou plodit děti,
- ekonomicko – zabezpečovací funkce – rodiče jsou zapojeni do pracovního procesu, aby mohli děti ekonomicky zajistit,
- emocionální funkce – rodiče mají k dětem otevřenou náruč, zahrnují je bezpodmínečnou láskou, poskytují jim jistotu skrze dané hranice, vyjadřují své pocity,
- socializačně – výchovná funkce – rodiče se mohou, dovedou a chtějí o děti postarat, připravují a vychovávají děti např. k tomu, aby se dokázaly pohybovat ve společnosti druhých osob,
- relaxační funkce – společné trávení volného času rodiny při různých aktivitách. (Dunovský, 1986, s. 13 – 16; Špaňhelová, 2010, s. 12),

1.4 Manželství

Manželství je zákonem stvrzený svazek muže a ženy. Pro každého z nás může mít jiný význam. Vstupem do tohoto svazku světu sdělujeme, že jsme zodpovědní a chceme nadále

ve vztahu s partnerem pokračovat v dobrém i ve zlém, že se budeme snažit jeden druhého podporovat a při prvních neshodách nepůjdeme žádat o rozvod. Manželství vyžaduje velkou dávku tolerance, měly bychom být schopni udělat kompromis a navzájem se k sobě chovat slušně. Je to pro nás další etapa života, která se nám otevírá. Máme svá očekávání, jež mohou znamenat, že ten druhý nás může ještě něčím překvapit. Manželství můžeme chápat jako stavební kámen k založení rodiny, k zplazení dítěte. A poté se dostáváme do další etapy života a to života s dítětem.

Uzavřením manželství na sebe člověk přebírá práva a povinnosti, která jsou nově upravena v občanském zákoníku č. 89/2012 Sb., ve znění pozdějších předpisů, jež nabyl účinnosti od 01. 01. 2014. Občanský zákoník se tak stává hlavním pramenem rodinného práva, které je v něm obsaženo v ustanovení § 655 - § 975.

„Manželství je trvalý svazek muže a ženy vzniklý způsobem, který stanoví tento zákon. Hlavním účelem manželství je založení rodiny, řádná výchova dětí a vzájemná podpora a pomoc.“ (Česko, 2012, s. 1097)

Podle českého statistického úřadu (2013) bylo v roce 2012 uzavřeno v ČR 45,2 tisíc manželství, což byl počet uzavřených manželství o 69 vyšší než v roce 2011. Nejvíce uzavřených manželství, tj. 57,1 tisíc, bylo v roce 2007. Od tohoto roku vstupovalo do manželství stále méně lidí. Nejpočetnější skupinu v rámci uzavřených manželství tvoří svobodní snoubenci a v roce 2012 jich bylo 66%. Následuje skupina, kdy oba novomanželé byli před uzavřením manželství rozvedeni. Tato skupina tvořila v roce 2012 14%. Průměrný věk mužů při uzavření prvního manželství v roce 2012 byl 32,3 roků a u žen 29,6 roku. Věk u mužů a žen se při první vstupu do manželství neustále zvyšuje.

2 ROZVOD A DĚTI

V dnešní době stále přetrvává trend, že se každé druhé manželství rozvádí. Sňatek uzavírá stále méně lidí, jak jsme si již uvedli v předchozí kapitole. Důvody mohou být různé, může to být malá míra odpovědnosti rodičů, touha po svobodě, ekonomická výhodnost pro rodiče v rámci dávek SSP a HN, obava ze závazků, které plynou z uzavření manželství apod.

Rozvod je považován za druhou nejnáročnější událost v životě člověka, jeho dopad může být srovnatelný s úmrtím blízké osoby. Rozhodnutí o rozvodu může být zbrklé. Ženy jsou citlivější k možným příznakům rozvodu než muži. Dle Nováka a Průchové (2005, s. 9 – 10) by se zodpovědný člověk měl před svým rozhodnutím o rozvodu sám sebe ptát a zároveň odpovídat na následující otázky: „*Jak to asi bude s dětmi? Kde a za kolik budu bydlet? Dokážu se uživit? Co mohu získat a co naopak ztratit?*“.

„Manželství může být rozvedeno, je-li soužití manželů hluboce, trvale a nenapravitelně rozvráceno a nelze očekávat jeho obnovení.“ (Česko, 2012, s. 1109)

Občanský zákoník č. 89/2012 Sb., ve znění pozdějších předpisů, také stanovuje, za jakých podmínek bude manželství rozvedeno, zachovává stávající úpravu rozvodu (jaká byla dle zákona č. 93/1964 Sb., ve znění pozdějších předpisů). Soud musí vždy, pokud se narodí dítě, upravit práva a povinnosti rodičů k dítěti pro dobu po rozvodu ještě před rozvodem manželství.

Podle českého statistického úřadu bylo v roce 2012 rozvedeno 26,4 tisíc manželství, což byl nižší počet o 1,7 tisíc než v roce 2011. Podobný nízký počet rozvedených manželství byl dosažen v letech 1970-1979. U 72 % případů šlo o první rozvod u obou manželů. V roce 2012 byl zaznamenán nejvyšší počet rozvedených manželství, tj. 11,5 tisíc, ve skupině manželství, jehož délka trvání byla 15 a více let. Tento jev se opakuje každý rok. Bylo také zjištěno, že v případě uzavření manželství podává návrh na rozvod ve dvou třetinách žena. Jako příčiny rozvodů statistiky uvádí nevěru, alkoholismus mužů, nezáměr ženy o rodinu, ale i příčiny obecnějšího charakteru jako rozdílnost povah, názorů a zájmů. V roce 2012 bylo rozvedeno manželství s nezletilými dětmi v počtu 57,5 %, což je o 14,2 % méně než v roce 1992. Vliv na tento pokles má zastoupení rozvodů dlouhotrvajících manželství s dětmi, které již nabyly zletilosti. A roli v tom hraje také

nížká porodnost v posledních letech, kdy se v roce 2012 narodilo 108,6 tisíc dětí. Z toho se neprovdaným ženám narodilo 43,4 % dětí, tento parametr se zvyšuje každým rokem.

2.1 Formy porozvodové péče o děti

Pokud se rodiče, ať už jsou manželé nebo nejsou, rozhodnou pro ukončení svého vztahu, budou muset řešit otázku „kdo bude mít ve své výchově děti“. Rodiče v době před a v době po rozvodu manželství uvádí, že jim jde hlavně o dobro a zájem dítěte, mají v této fázi velkou možnost to dokázat (Matějček, Dytrych, 1992, s. 7). Manželé se mohou dohodnout na péči dítěte po rozvodu manželství, tuto dohodu předloží soudu, který jim ji schválí, pokud je v souladu se zájmy dětí. Takovéto rozhodnutí je pro všechny zúčastněné nejrychlejší, nejlevnější a nejméně poškozuje děti. Také nastává opačná možnost, že se manželé na péči o děti nedohodnou a musí projít soudním řízením, ve kterém soud autoritativně rozhodne. Takové soudní řízení pak zatěžuje všechny aktéry, je zdlouhavé a náročné pro dítě. Je také otázkou, zda autoritativní rozhodnutí soudu rodiče vezmou za své a budou ho respektovat.

Pokud se podíváme do naší nedávné historie, tak můžeme nalézt, že před 17 lety nebyla možná jiná výchova dítěte než výhradní výchova jednoho z rodičů. Děti byly v převážné míře svěřovány do výchovy matce. Aktuálně se situace mění a výchova dětí je stále více diskutovaným tématem. Nyní máme tři formy porozvodové výchovy o děti, které si blíže představíme.

2.1.1 Dítě ve výchově jednoho z rodičů

Stále nejfrekventovanější formou porozvodové péče je svěření dětí do výchovy jednoho z rodičů. Styk dítěte s rodičem, který nemá dítě ve výchově, může být na domluvě rodičů nebo stanoven soudem. Dle Matějčka a Dytrycha (1992, s. 11) je „*optimální forma styku dítěte s rodičem jako volné pokračování rodinného vztahu.*“ Manželství sice skončilo, ale rodičovství nadále trvá a bude trvat (Matějček, Dytrych, 1992, s. 11). Procházková (2011, s. 63) uvádí: „*Není v kompetenci rodiče, který má dítě svěřené do péče, aby druhému rodiči diktoval podmínky, s kým se dítě v době styku má nebo nemá vídat (např. s novým partnerem). Po dobu stanoveného styku s dítětem je na rodiči, aby zvážil, co a kde budou s dítětem dělat, a uvědomil si, že po celou dobu styku přebírá za dítě*

i právní zodpovědnost. Vyplatí se ale vždy zohledňovat zájmy dítěte podle jeho vývojové úrovně.“

I když zaznamenáváme určitý vzestup opatrovnických řízení, kde jsou děti svěřovány do výchovy otci, tak stále jsou ve většině dětí svěřovány právě do výchovy matky. Ze statistik jsme zjistili, že matky si však častěji žádají o děti do své výchovy. Z praxe můžeme uvést, že tento jev je důsledkem např. dohody rodičů, kdy návrh podává žena. Podle přehledu o pravomocných rozhodnutích soudů v opatrovnických věcech při prvním rozhodnutí jsou děti svěřovány matce a v roce 2013 to byl počet 20,6 tisíc dětí, což byl počet o 5,7 dětí méně než v roce 2012. A otci bylo svěřeno 1,4 tisíc dětí, oproti roku 2012 méně o 396 dětí v předchozím roce. V prvním rozhodnutí o výchově dětí pro případ rozvodu bylo svěřeno matce 13,6 tisíc dětí, jednalo se o 6,1 tisíc dětí méně než v roce 2012. A otci bylo v prvním rozhodnutí o výchově dětí pro případ rozvodu svěřeno 1,3 tisíc dětí, tj. o 418 dětí více než v roce 2012. (ČSÚ, 2013, s. 1)

Je podloženo výzkumy, že otcové a matky jsou pro vývoj dítěte stejně důležití. I otcové se dokážou řádně postarat a vychovávat děti stejně dobře jako matky. Bylo také zjištěno, že v průměru se děti žijící s rodičem stejného pohlaví adaptují lépe. Pokud jsou nadále udržovány vztahy dětí s oběma rodiči, dětem to pomůže lépe se přizpůsobit v této náročné chvíli jako je doba po rozvodu rodičů. (Warshak, 1995, s. 242 – 243)

2.1.2 Dítě ve společné výchově rodičů

Společnou výchovou rozumíme situaci, kdy se rodiče budou starat o dítě i po rozvodu v jediném výchovném prostředí, budou-li rodiče spolu bydlet např. i po rozvodu v jediném bytě. Poměry dítěte nebudou změněny pro dobu před i pro dobu po rozvodu rodičů. Toto rozhodnutí musí být především v zájmu dítěte a hlavním předpokladem je souhlas všech zúčastněných, tedy i dítěte, pokud je schopné posoudit význam tohoto rozhodnutí s ohledem na svůj věk a vyspělost. V této formě výchovy se oba rodiče podílí na chodu domácnosti např. vaření, úklid, praní atd. Společná výchova se jeví být vhodnější forma výchovy spíše u dětí starších, např. na prahu zletilosti.

2.1.3 Dítě ve střídavé výchově rodičů

Dítě potřebuje i po rozvodu oba rodiče. Velkou životní výhodou je pro děti zachování obou rodičů i po jejich rozvodu. „*Dítě si zvykne žít docela dobře ve dvou různých světech, pokud se mu nepřátelsky nemíchají.*“ (Matejček, Dytrych, 1992, s. 6 – 7)

Střídavá výchova znamená, že dítě je po určitý časový úsek svěřeno do výchovy jednoho rodiče a poté, zpravidla po stejně dlouhou dobu, do výchovy druhého rodiče. Soudní rozhodnutí také stanoví práva a povinnosti obou rodičů a obvykle stanoví výši výživného, zejména v odlišných příjmech rodičů. Intervaly střídání jsou individuální, může se jednat o týdenní intervaly, především u dětí nižšího věku, nebo o intervaly měsíční i delší u dětí staršího věku.

Střídavou výchovou se budeme podrobněji zabývat v samostatné kapitole.

2.2 Děti a jejich projevy po rozchodu rodičů

Rozchod rodičů se dotýká dítěte vždy, i když si rodiče mohou myslet, že se na dětech nic zásadního neprojeví. Dítě si zcela jistě všimlo napětí či neshod mezi rodiči a odchodu jednoho z nich. Rodiče v době rozchodu mohou být zahlceni svými emocemi a musí řešit další problémy (např. zaměstnání, bydlení, finance aj.). V této situaci mohou věnovat méně času dětem a také mohou být méně empatictí vůči dětským potřebám. Projevy dětí jsou individuální a následky „bojů rodičů“ se mohou projevit až později. (Matejček, 1992, s. 4 - 5)

Pokud se rodiče budou snažit dítěti, samozřejmě přiměřeně jeho věku, vysvětlit situaci, co se v rodině děje, a dítěti nechat prostor i na otázky, tak mu pomohou eliminovat negativní dopady v tomto těžkém období.

V následujících podkapitolách budeme charakterizovat děti v období předškolního a školního věku s ohledem na naši praktickou část, ve které našimi účastníky byli rodiče s dětmi v tomto věkovém období.

2.2.1 Děti předškolního věku

Předškolní věk bývá ohraničen od 3 do vstupu do školy, většinou do 6 let věku dítěte nebo krátce potom.

2.2.2 Charakteristika předškolního věku

V tomto období se mění tělesná konstituce dítěte. Motorický vývoj, jemná i hrubá motorika, se stále zlepšuje a zdokonaluje. Pohyb je pro dítě stále nejpřirozenější potřeba. V oblasti poznávacích procesů u dítěte převládá vnímání synkretické, části předmětů vnímá celistvě, nepozná však vztahy mezi nimi. Dítě v tomto vývojovém období nedokáže přesně vnímat čas a prostor. Představivost se intenzivně rozvíjí, roste zájem o příběhy, které je schopno reprodukovat. S tím souvisí i rozšiřování slovní zásoby. Jeho představivost se projevuje zejména v námětových hrách, ale i ve skutečných životních situacích. Hra se stává nejdůležitější činností dítěte, jedná se o jeho základní psychickou potřebu. Od paralelní hry přechází ke kooperativní. Často ještě neodlišuje představy a realitu, v souladu se svou potřebou si hrou realitu upravuje dle svých představ. Svou pozornost věnuje tomu, co vidělo a co u toho prožilo. Ke konci předškolního věku začíná rozlišovat práci od hry. Chce si vyzkoušet určité činnosti a nestačí mu si je jen „jako zkusit“. V tomto období jsou patrné rozdíly v mužských a ženských rolích, dítě si také osvojuje normy chování. (Čáp a Mareš, 2001, s. 226 – 227; Šimčíková - Čížková et al., 2003, s. 68 - 72)

2.2.3 Projevy dětí předškolního věku

Děti v předškolním věku jsou velmi zranitelné. Jsou středobodem světa, pokud se děje něco špatného, dávají si to za vinu. Děti nechápou, proč maminka nebo tatínek odešli, nerozumí rozchodu rodičů. Rodiče by měli dětem v tomto období věnovat dostatečnou pozornost a ubezpečit je o své lásce, zachovat dětem pocit jistoty.

Projevy dětí jsou různé a individuální, jedná se zejména o smutek, pláč, zvýšený hlas, zlostná mimika, podrážděnost, úzkostné stavy, bojácnost, návrat k předchozí vývojové fázi, poruchy příjmu potravy, poruchy spánku, noční děsy, pomočování, přimknutí k jednomu rodiči, odmítání odloučení, výbuchy agrese, pocity viny, vyšší náchylnost k úrazům. (Smith, 2004, s. 41 – 43; Procházková, 2011, s. 71; Novák, Průchová, 2005, s. 54)

2.2.4 Děti mladšího školního věku

Období mladšího školního věku určujeme od 6 – 7 let do 11 let věku dítěte. Dítě v první etapě je na začátku školní docházky a v druhé etapě je ve vyšších třídách 1. stupně školy. Mezi těmito etapami jsou u dětí vidět významné rozdíly.

2.2.5 Charakteristika mladšího školního věku

Dítě se po psychosomatické stránce vyvíjí plynule, pokrok se projevuje ve všech oblastech. Je důležité mít na paměti individuální rozdíly, kdy biologický věk se nemusí shodovat s kalendářním. Motorický vývoj se zpomaluje, pohyby jsou koordinovanější, přesnější. Pohyb pro dítě je i nyní důležitý, zejména pro uvolnění. V rámci poznávacích procesů se vnímání stává více cílevědomým jednáním. Dítě je snaživější, má zájem objevovat něco nového, je schopno vnímat všeobecněji předměty a jevy. Představivost již není tak spontánní, dítě umí rozeznat realitu a fantazii. Paměť se mění z mechanické a neúmyslné na záměrnou. Na počátku školní docházky je pro dítě obtížné udržet pozornost. V tomto období je dále pro dítě důležitá motivace ve formě pochvaly, povzbuzení, známky, úsměvu apod. Dítě si osvojuje řeč psanou i čtenou. Do pozadí ustupuje labilita a impulzivita a do popředí se dostává schopnost seberegulace. Dítě vstupem do školy přijímá novou roli a to roli žáka. Hra má i nadále své stálé místo a je pro dítě přirozeným odpočinkem, nabývá však na složitosti pravidel. Dítě navazuje nové sociální kontakty, kamarádské vztahy, ale i vztahy soupeřivosti a agresivity. Je ovlivňováno médii a dochází k napodobování modelů, které ne vždy jsou žádoucí. Vnímá postupné vzdalování od rodiny. Avšak rodinné vazby nadále jsou základem jistoty dítěte. (Čáp a Mareš, 2001, s. 228 – 231; Šimčíková - Čížková et al., 2003, s. 93 - 99)

2.2.6 Projevy dětí mladšího školního věku

Rodina zaujímá u dítěte ústřední místo, pro dítě znamená pocit jistoty a zázemí. Odchod jednoho z rodičů může být pro dítě zhroucením jeho jistoty.

Mezi možné projevy jako reakce na rozchod rodičů můžeme uvést hlučnost, smutek, provokace, aktivita, vzdor, poruchy spánku a pozornosti, psychosomatické potíže, poruchy příjmu potravy, zhoršenou výslovnost, nesrozumitelnost slovního projevu, ztrátu sebedůvěry, návrat k předchozí vývojové fázi, pláč, strach z opuštěnosti,

drobné krádeže, hněv, náchylnost k depresím, pocit zlosti k jednomu z rodičů nebo k oběma rodičům. (Smith, 2004, s. 43 – 45; Procházková, 2011, s. 71; Novák, Průchová, 2005, s. 54)

2.3 Potřeby dětí

Potřeby se mění v různých vývojových etapách, uspokojování potřeb je nutné pro zdravý vývoj dítěte. Uspokojování potřeb můžeme považovat za nejdůležitější požadavek na péči o dítě. Dunovský (1999, s. 49 – 53) rozděluje základní potřeby dítěte do čtyř oblastí, které se navzájem prolínají:

- biologické potřeby – potřeba potravy, dostatek tepla, čistoty, ochrany před negativními vlivy prostředí, potřeba odpovídající stimulace, potřeba optimální nebo alespoň uspokojivé péče, potřeba zdravě se vyvíjet, potřeba léčebné péče, aj.,
- psychické potřeby – potřeba dostatku podnětů, potřeba smysluplnosti světa, potřeba jistoty, potřeba vědomí vlastní identity, potřeba otevřené budoucnosti,
- sociální potřeby – potřeba lásky a bezpečí, potřeba přijetí dítěte takového jaké je, potřeba identifikace, potřeba osvojení si zdravého životního stylu,
- vývojové potřeby – uspokojování vývojových potřeb souvisí i s motivací, která se v průběhu vývoje dítěte zvyšuje a dítě je tak schopno si vytvořit a realizovat vlastní plány.

3 STŘÍDAVÁ VÝCHOVA

„Když Filémón a Baukis zjistili, že jejich do té doby spokojené manželství je rozvráceno aktuálním nedostatkem společných zájmů, svorně pronesli: „Přestáváme být manželi, ale zůstáváme rodiči!“ Filémón navrhoval, aby i po rozvodu pečovali o svá dítka rukou společnou a nerozdílnou. Baukis soudila, že lépe bude se v péči střídat – měsíc jeden, druhý měsíc druhý...“ (Hrušáková, Novák, 1999, s. 30)

Střídává výchova má mnoho zastánců této formy výchovy, ale také i odpůrců. Tento typ výchovy nelze zobecnit tak, že je vhodný pro všechny děti, je nutné brát v úvahu konkrétní rodinu a její jednotlivé členy. Rodiče mívají zkreslené informace o střídavé výchově, je proto na sociálních pracovnících, aby rodičům podali objektivní informace a dali jim prostor pro možné dotazy.

Pokud se podíváme do statistik Ministerstva spravedlnosti ČR (2013, s. 1), dále viz příloha č. 1 a 2, můžeme vidět zvyšující se počet prvních soudních rozhodnutí o výchově dítěte do společné, popř. střídavé výchovy obou rodičů i po rozvodu, blíže v následující tabulce:

	1995	2000	2005	2010	2011	2012	2013
První rozhodnutí o výchově dítěte do společné, příp. střídavé výchovy obou rodičů	-	233	536	867	1485	1571	1456
První rozhodnutí o výchově dítěte pro případ rozvodu do společné, příp. střídavé výchovy obou rodičů	-	585	807	1220	1945	2121	1703

Tabulka 1 – Rozhodnutí soudů v řízení o nezletilých dětech (ČSÚ, MS ČR)

V roce 1995 není uveden žádný počet, a to z toho důvodu, že střídává a společná výchova byla zahrnuta do zákona o rodině č. 93/1964 Sb., ve znění pozdějších předpisů, až v roce 1998. Ve statistikách se bohužel nedozvíme, kolik dětí bylo svěřeno do střídavé výchovy, jelikož společná a střídává výchova jsou shrnuty do jedné kategorie. Můžeme předpokládat, že dochází i k nárůstu střídavé výchovy.

3.1 Zásady a podmínky střídavé výchovy

Občanský zákoník (dále jen OZ) č. 89/2012, Sb., § 907 odst. 2 stanovuje, že při rozhodování o svěřeni do péče soud rozhoduje tak, aby rozhodnutí odpovídalo zájmu dítěte. Soud bere ohled na osobnost dítěte, jeho vlohy a schopnosti ve vztahu k vývojovým možnostem a životním poměrům rodičů. Každý rodič může mít rozdílné příjmy, možnosti bydlení apod. Pozornost je rovněž věnována možnému budoucí vývoj dítěte u každého rodiče. Soud se zabývá i citovou orientací a zázemím dítěte. Dítě je individualita, tak by se k němu mělo i přistupovat. Některé dítě např. nemá rádo změny, druhému nepůsobí žádné potíže. Soud se také věnuje výchovné schopnosti každého z rodičů, stávající a očekávanou stálostí výchovného prostředí, v němž má dítě napříště žít. Dítě nežije jen s rodiči, ale také žije nebo se stýká se svými sourozenci, prarodiči, dalšími příbuznými i nepříbuznými osobami. Proto se soud zajímá citovými vazbami dítěte k těmto osobám. Zjišťuje rovněž to, který z rodičů dosud o dítě řádně pečoval a řádně dbal o jeho citovou, rozumovou a mravní výchovu, jakož i to, u kterého z rodičů má dítě lepší předpoklady zdravého a úspěšného vývoje.

U této formy výchovy by měl být vždy zjištěn názor dítěte. Rozhodnutí o střídavé výchově by nemělo být ústupkem jednoho z rodičů při vzájemné rivalitě. Je v první řadě na rodičích, aby prokázali funkčnost střídavé výchovy v praxi ještě před rozhodnutím soudu. Jednalo by se o takovou přípravnou fázi, kdy by si všichni aktéři (matka, otec, dítě) stanovili jasná pravidla, všichni by souhlasili a vyzkoušeli tak střídavou výchovu „nanečisto“.

OZ č. 89/2012, Sb., § 907 odst. 3 uvádí, že dítě má právo na péči obou rodičů a také na pravidelný osobní kontakt s nimi. Rodič dbá na pravidelné informování o dítěti druhého rodiče, kterému nebylo dítě svěřeno do výchovy. Soud nadále bere ohled na schopnost rodiče dohodnout se na výchově dítěte s druhým rodičem.

Podle OZ č. 89/2012, Sb., § 875 odst. 2 rodiče sdělí dítěti vše potřebné před rozhodnutím, které se dotýká jeho zájmu, aby si mohlo vytvořit svůj vlastní názor. Tomuto názoru rodiče věnují patřičnou pozornost a berou ho v úvahu při rozhodování.

OZ neřeší délku intervalů střídavé výchovy, tzn., po jakých intervalech by se rodiče měli ve výchově dítěte střídát.

Dle Klimeše (2009, s. 13 – 14) je nejideálnější, když se intervaly střídání nejvíce podobají přirozenému životu. Jako vhodné vidí i půldenní interval, který ale není většinou prakticky možné realizovat. U dětí v předškolním a mladším školním věku, kde většinou probíhají týdenní intervaly střídání, jsou vhodná rodinná setkání v půlce týdnu. Jak poznáme, že je interval střídání dobře nastaven? Pokud se u dítěte neprojevují poruchy přizpůsobení při střídání dvou prostředí.

3.2 Kritéria střídavé výchovy

Rodiče by si měli před rozhodnutím o střídavé výchově odpovědět na několik následujících otázek:

- Kde bude mít dítě trvalé bydliště?
- Co nového přinese nový partner, jak vychází s dětmi, jak přistupuje k této specifické formě výchovy?
- Mám dostatek informací o střídavé výchově, vím, na koho se mám obrátit pro případnou pomoc ohledně dohody s druhým rodičem?
- Je naše dítě dostatečně přizpůsobivé, je více citlivé, je úzkostné, upřednostňuje jednoho rodiče více, má na to vhodný věk, je zdravotní stav dítěte dobrý pro střídání nebo se mu tím jeho zdravotní stav zhorší?
- Kdo bude dítěti kupovat oblečení, platit kroužky a další jeho vyžití?
- Jak budeme mít dítě o prázdninách, svátcích a narozeninách?
- Jak finančně zvládnou platit sám byt?
- Jak si budeme předávat oblečení, v jakém stavu?
- Kdo bude komunikovat se školkou/školou?
- Kdo si bude uplatňovat daňové zvýhodnění na vyživované dítě? (Zakouřilová, 2014, s. 176 - 178)

Existují určité zásady, na kterých by se rodiče měli dohodnout:

- oba rodiče mají zájem o výchovu dítěte a jsou způsobilí dítě vychovávat,

- rodiče se dohodli na střídavé výchově, tato dohoda byla z jejich společné a svobodné vůle,
- pokud nastane situace, že rodič bude mít nárok na dávky SSP (např. přídavek na dítě), rodiče by se měli dohodnout, kdo bude dávky SSP pobírat,
- rodiče jsou spolu schopni komunikovat v zájmu dítěte, spolupracovat, nacházet konstruktivní řešení,
- rodiče jsou schopni dostát svým finančním závazkům vůči dítěti i druhému rodiči,
- rodiče by měli mít bydliště blízko u sebe, aby dítě mohlo navštěvovat stejnou školu, mělo stejné kamarády a stejné zájmové kroužky,
- rodiče by měli dítě seznámit se svým rozhodnutím a znát názor a přání dítěte, které bude důležitým vodítkem pro další rozhodování o způsobu výchovy dítěte. (Zakouřilová, 2014, s. 176 - 178)

U Špaňhelové (2005, s. 3) nacházíme ještě další zásady, které jsou obsažené i v širším pojmu komunikace rodičů, přesto je považujeme za důležité:

- schopnost rodičů se domluvit na podobných výchovných principech v rámci výchovy dítěte. V opačném případě může docházet k manipulaci ze strany dítěte vůči rodičům,
- je vhodné, aby rodiče zachovávali výchovné postupy a stereotypy u obou rodičů,
- informovat se navzájem o událostech v době pobytu dítěte u jednoho nebo druhého rodiče. Důležitá je zde pravdomluvnost rodičů.

Zásady můžeme doplnit podle Novotné (2011), která uvádí, že střídavá výchova je v zájmu a ku prospěchu dítěte, když oba rodiče jsou schopni:

- přiznat, že druhý rodič je dobrý rodič,
- spolu komunikovat a spolupracovat.

Podle Hrušákové a Nováka (1999, s. 32 – 34) je nutné, aby rodiče prokázali schopnost spolupráce s druhým rodičem ve skutečnosti neboli v praxi. Nestačí pouhé prohlašování. Dále uvádí, že názorům dítěte se musí věnovat patřičná pozornost. Bytové podmínky by měly být srovnatelné, aby nedocházelo ke „kupování“ si dítěte. Rodiče by se měli

respektovat a o druhém rodiči se negativně nevyjadřovat před dítětem, to je nutné zajistit i u blízké a širší rodiny.

I přes to, že by se rodiče měli dohodnout na střídavé výchově a oba souhlasit, tak praxe bývala jiná. Častěji matky se střídavou výchovou nesoehlasily a myslely si tak, že se střídavé výchově vyhnout. Tato situace se však změnila, a to nálezem č. 1206/09 Ústavního soudu ze dne 23. 02. 2010, který ve svém odůvodnění konstatoval: „*Nesoehlas matky se střídavou péčí může být relevantní pouze tehdy, je-li vybudován na důvodech, jež jsou způsobilé intenzivním způsobem negativně zasahovat do zájmu dítěte. Svěření dítěte do výlučné výchovy jednomu z rodičů nesmí být výrazem ústupku vzájemné rivalitě rodičů, která jen sleduje „boj o dítě“, případně nízké pohnutky jednoho rodiče k trýznění druhého rodiče skrze své vlastní dítě.*”

Mnohé diskuze se objevují také ohledně věku dítěte. Dle Klimeše (2009, s. 2) je nejnižší věk pro střídavou výchovu 3 roky, tedy období, kdy je dítě schopné jít do mateřské školy. Dále uvádí, že do té doby by mělo dítě usínat se stejným rodičem a ve stejném prostředí. V případě předškolního věku dítěte je dle Klimeše nutné pamatovat na to, aby se střídavá výchova neschvalovala, pokud víme, že ji nebudeme schopni realizovat i ve školním věku dítěte.

3.3 Výhody

Otázku výhod střídavé výchovy si také kladla Špaňhelová (2005, s. 4 – 5) a jako klady uvádí:

- při dobře vedené střídavé výchově, výborné spolupráci rodičů a dobré adaptaci dítěte na situaci je velká šance, že nebude zpomalen a zdeformován emocionální vývoj dítěte. Dítě již od narození bralo emoce jak od matky, tak od otce. Nadále v tom může pokračovat. Dítě má také řadu emocí, pozitivních i negativních, které má možnost sdílet s oběma rodiči. Prostřednictvím rodičů se může naučit s emocemi zacházet,
- dítě neztrácí svou jistotu, má stále vzájemný vztah s matkou i otcem,
- dítě stále zažívá ve své výchově stejným dílem roli a prvky výchovy mužské i ženské. Pro život dítěte je to nutné. Dítě tak pozná vzorce chování obou rodičů,

- dítě má možnost komunikovat o všech záležitostech, které prožívá s oběma rodiči. Dostává se mu tak různých úhlů pohledu od rodičů a může si vytvořit celistvou představu o dané věci,
- při střídavé výchově se dítě může lépe identifikovat s mužským a ženským vzorem přirozeným způsobem. Vzor chování, jednání, reakcí v rozmanitých situacích, jak od muže, tak od ženy, je pro dítě nezbytný vzhledem k jeho vývoji. Poté má schopnost se s tímto vzorem identifikovat nebo naopak. Tato zkušenost je pro dítě důležitá s ohledem na jeho rozhodování v budoucnosti,
- střídavá výchova může vytvořit lepší podmínky k tomu, aby si dítě vytvořilo přirozený vztah a důvěru v autoritu. Čas strávený s dětmi dává rodičům možnost dítě skutečně vychovávat.

3.4 Nevýhody

Mohli bychom říci, že nevýhody střídavé výchovy jsou opakem výhod uvedených v předchozí kapitole. V metodickém doporučení MPSV (2012, s. 49) jsou uvedena určitá úskalí střídavé výchovy:

- prosazování střídavé výchovy u velmi malých dětí na delší časové úseky,
- existence domácího násilí v rodině, kde zájmem dítěte je být s nenásilným rodičem,
- střídavá výchova by neměla být „výhrou“ jednoho rodiče nad druhým v rámci řešení svých sporů.

Špaňhelová (2010, s. 141 – 142) uvádí následující nevýhody:

- začátky jsou pro všechny členy rodiny náročné. Matky se mohou bránit, může působit negativní vliv ze strany prarodičů,
- dítě nemusí být dostatečně flexibilní
- dítě při přejíždění od jednoho rodiče k druhému může cítit větší únavu
- možný „chaos“ u pedagogických pracovníků (např. sdělení o poplatku na školní akci rodiči, který to druhému rodiči zapomene říci)

Luňáčková (2011, s. 17 - 18) uvádí možné příčiny nesouhlasu matek se střídavou výchovou:

- negativní vliv okolí, kdy matka může být považována za špatnou matku
- souhlas matky je pouhé prohlášení
- snížení finančních příjmů v rámci výživného

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4 VYMEZENÍ VÝZKUMNÉHO PROBLÉMU

V předchozích kapitolách byl představen teoretický rámec oblasti porozvodové výchovy o děti se zaměřením na střídavou výchovu, kde byly zmíněny i možné projevy dětí po rozchodu rodičů, zejména v předškolním a mladším školním věku.

Když se člověk rozhodne vstoupit do manželství, rozhoduje se tak na základě různých motivů – láska, vzájemná sounáležitost s partnerem, společné zájmy, již narozené dítě, ale i materiální zabezpečení. Zcela jistě člověk neuzavírá manželství s myšlenkou, že se jednou rozvede. Primárním důvodem manželství většinou bývá založení rodiny. Když přijdou do manželského života děti, naše priority a životy se přetočí. Najednou máme novou roli a to jako matka a otec, náhle máme o někoho strach 24 hodin denně, staráme se o dítě, mazlíme se s ním, sdílíme radosti s celou rodinou. V případě rozvodu z jakýchkoli příčin nás napadne otázka „A co děti?“, nechceme o ně přijít, vidět je jen na víkend nebo jeden den v týdnu. Hledáme informace a jako nevhodnější řešení se nám může jevit střídavá výchova.

4.1 Metodologická východiska

Cíl výzkumu by měl být natolik významný, aby výzkumníkovi stálo za to, do něj investovat. „...významnost cíle není univerzální, nýbrž se vždy vztahuje k nějaké specifické skupině osob.“ (Šedřová, 2007, s. 62)

Cílem našeho výzkumu je porozumět pohledu rodičů při výběru institutu střídavé výchovy, jejich pohled na tento institut v době podání návrhu a v době jejího praktického fungování. Dosud realizované výzkumy o střídavé výchově se v převážné většině provádí pomocí kvantitativních metod, konkrétně dotazníků. Jsou zaměřeny hlavně na výhody a nevýhody střídavé výchovy, na zjištění profesních zkušeností lidí, kteří jsou zainteresovaní na řízení o svěřením dítěte do výchovy obou rodičů. Neznáme však pohledy samotných rodičů, co je vedlo k jejich rozhodnutí o střídavé výchově, jak prakticky tuto výchovu realizují a s jakými radostmi a starostmi se setkávají.

Výzkumný problém diplomové práce je fungování střídavé výchovy z pohledu rodičů.

K dosažení našeho určeného cíle jsme si stanovili hlavní výzkumnou otázku:

- Jaké nahlížení rodiče na institut střídavé výchovy po jejím praktickém zavedení?

A dále dílčí výzkumné otázky:

- Jaké jsou motivace rodičů pro podání návrhu na střídavou výchovu?
- Jakým způsobem rodiče subjektivně vnímají změny, které nastaly po stanovení střídavé výchovy?

Pro zjištění cíle diplomové práce jsme vybrali kvalitativní výzkum, který se nám jeví jako nejvhodnější. „*Termínem kvalitativní výzkum rozumíme jakýkoliv výzkum, jehož výsledků se nedosahuje pomocí statistických procedur nebo jiných způsobů kvantifikace. Může to být výzkum týkající se života lidí, příběhů, ale také chodu organizací, společenských hnutí nebo vzájemných vztahů*“ (Strauss, Corbinová, 1999, s. 10). Výzkumník může využívat metodu rozhovoru a pozorování.

S ohledem na cíl výzkumu byla ke sběru dat zvolena **metoda nestrukturovaného rozhovoru**. Rozhovor obecně je řazen mezi jednu z nejpoužívanějších výzkumných metod. Švaříček (2007, s. 159) uvádí, „*že pro rozhovor se používá označení hloubkový rozhovor, jež můžeme definovat jako nestandardizované dotazování jednoho účastníka výzkumu zpravidla jedním badatelem pomocí několika otevřených otázek.*“ U nestrukturovaného rozhovoru jsme neměli dopředu připravené otázky, ani jejich pořadí. Hlavní téma bylo dané názvem této diplomové práce a v průběhu rozhovoru vyloučily další otázky.

Participant výzkumu byli rodiče, kteří mají dítě ve střídavé výchově. Participant je osoba, která se účastní výzkumu. Více o výzkumném souboru v podkapitole 4.3.

Rozhovory jsme zaznamenávali na diktafon a následně jsme je přepsali do písemné podoby. V další fázi výzkumu jsme analyzovali data v prepisech a potom jsme pokračovali určením kódů, tříděním a systematizováním subkategorií a kategorií. Vlastní analýza byla vytvořena na základě otevřeného kódování. Vznik jednotlivých kategorií jsme vytvářeli na základě vlastního určování systému. „*Dalším důležitým krokem bylo hledání a vytváření vztahů mezi vytvořenými kategoriemi, což byla jedna z nejtěžších částí naší analýzy.*“ (Wiegerová et al., 2013, s. 25)

Nahrané a přepsané rozhovory se všemi respondenty jsou k dispozici v osobním archivu výzkumníka.

4.2 Průběh výzkumu

Abychom mohli být lépe připraveni na vedení rozhovoru s vybranými participanty, tak byl realizován první rozhovor. Ten byl proveden s předem dohodnutým participantem, který splňoval naše podmínky a to, že měl soudně stanovenou střídavou výchovu. Následně po vzájemné domluvě bylo zvoleno místo a čas rozhovoru a to konkrétně prostředí kavárny. Na začátku rozhovoru jsme participanta seznámili s cílem práce, s pořízením audiozáznamu a ujistili ho o anonymitě rozhovoru s tím, že tento rozhovor nebude nikde publikován. Pro participanta bylo zachování anonymity důležité, opakovaně se o ní ujišťoval. Na úvod rozhovoru také proběhl úvodní a neformální hovor, který nebyl zaznamenán na diktafon. Tuto část pokládáme za jednu z hlavních, kdy dochází k navození vzájemné důvěry a dobré atmosféry. Již v průběhu rozhovoru bylo patrné, že volba místa rozhovoru není vhodná vzhledem k nadměrnému hluku. Tato skutečnost se také projevila při následném přepisu rozhovoru. Pro začínajícího výzkumníka bylo velice obtížné, aby nekomentoval odpovědi participanta a aby nevnášel do rozhovoru své zkušenosti, které by odpovědi participanta mohly ovlivnit. Na druhé straně bylo pro výzkumníka těžké vybalancovat svou "vnitřní řeč" a naslouchání a vnímání participanta.

Za podstatné pokládáme také aktivní naslouchání. „*Dovedu druhému naslouchat, nechám ho vyjádřit se a nepřerušuji ho, svým výrazem a celým projevem dávám najevo, že považuji za důležité to, co mi říká.*“ (Čáp, Mareš, 2001, s. 354)

Ke konci rozhovoru byl participant dotázán, zda by chtěl ještě něco dalšího sdělit k tématu, co v průběhu nezaznělo. Samotný rozhovor trval přibližně jednu hodinu. Po skončení rozhovoru probíhal opět neformální rozhovor, který nebyl nahráván na diktafon. V této části participant kladl otázky výzkumníkovi, zajímal se o zkušenosti výzkumníka z praxe, s čím se setkává u ostatních rodin se střídavou výchovou. Tato část trvala asi půl hodiny.

Po realizaci rozhovorů jsme je, v co možném nejkratším čase přepsali a zakódovali. Přepis rozhovorů považujeme za velice časově náročný. Dále bylo nutné pořídit k dalším rozhovorům jiný typ diktafonu s usb vstupem do počítače. Tento jsme při zkušebním rozhovoru neměli a bylo obtížnější a časově náročnější celý rozhovor přepsat.

4.3 Výzkumný soubor

Výzkumný soubor jsme zvolili záměrným výběrem, jak je pro kvalitativní výzkum běžné. Telefonicky jsme oslovili 6 párů rodičů - participantů, vždy otec i matka s tím, že bylo podmínkou, aby rodiče měli soudně stanovenou střídavou výchovu a aby s rozhovorem souhlasili oba dva rodiče. Participantům jsme sdělili důvod našeho oslovení, seznámili jsme je s cílem práce, s pořízením audiozáznamu a ujistili o anonymitě rozhovoru. Volbu místa setkání jsme ponechali na participantech a přizpůsobili se tak jejich požadavkům, jak v rámci místa konání rozhovoru, tak v rámci jejich časových možností. Rozhovory probíhaly v domácnosti participantů, ale také v kavárně, kde bylo klidné prostředí. Z celkového počtu oslovených potenciálních participantů souhlasily tři páry rodičů. Výzkumný soubor je tvořen celkem 6 participanty, 3 ženy a 3 muži. Rozhovory byly prováděny v únoru 2014 a byly nahrávány pomocí diktafonu. Všichni participanté byli dříve manželé a soudem měli schválenou dohodu o svěření dětí do střídavé výchovy obou rodičů.

Jelikož se všichni participanté ptali na časové rozmezí, tak byl předem dohodnutý časový rámec asi jedna hodina. Při realizacích výzkumu rozhovory trvaly asi jednu hodinu, u dvou participantů hodinu a půl.

4.4 Charakteristika výzkumného souboru

Rodina 1

Rozhovor byl realizován dne 10. a 11. 02. 2014 v prostředí kavárny. Trval v průměru 80 minut.

Rodiče po čtyřměsíční známosti spolu začali bydlet a po třech letech uzavřeli manželství. Po prvním roce manželství se narodila dcera Ema. Před narozením dcery matka jednou potratila. Dle matky docházelo mezi rodiči asi po 2 letech od narození dcery k neshodám. Rodiče toužili mít další dítě, matka dvakrát potratila. Matka otce informovala o nespokojenosti v manželství asi v únoru 2012. Otec se snažil udržet manželství, začal navštěvovat odborné poradenské zařízení. Matka tam šla jednou, nemělo to pro ni význam. Rodiče spolu nedostatečně komunikovali, nesdíleli spolu vzájemné starosti. Matka se bála otci sdělit své pocity. Pro otce bylo překvapením, že matka chce odejít, nerozuměl tomu. Oba rodiče shodně uvedli, že si nepředstavovali, že se někdy rozvedou.

Otec 1 – 33 let, vysokoškolsky vzdělaný, povoláním konstruktér - elektrotechnik. Pochází z úplné rodiny, má mladšího sourozence. Otec se snažil udržet manželství a začal navštěvovat odborné poradenské zařízení. Po odchodu matky ze společné domácnosti si našel partnerku, která měla dítě také ve střídavé výchově, tento vztah však otec hodnotí jako unáhlený, vztah trval ¾ roku. Otec má nyní novou přítelkyni, která nemá děti, s jeho dcerou vychází dobře. Ve vztahu je otec spokojený, touží po dalším dítěti. Vztahy s rodiči matky udržuje pouze formální. Bydlí v bytě ve městě.

Matka 1 – 29 let, ukončené středoškolské vzdělání s maturitou, pracuje jako OSVČ. Pochází z úplné rodiny, má o 3 roky mladšího bratra. Matka s otcem začala bydlet asi po 4 měsíční známosti, chtěla se odstěhovat od svých rodičů, chtěla založit rodinu a mít děti. Vztah s otcem budovala na praktických věcech – materiální zajištění rodiny otcem, pohodová povaha otce aj. Nyní matka ví, že vztah na těchto věcech budovat nelze. Pro matku byly potraty psychicky náročné, u otce neměla oporu. Matka nechtěla nastoupit do své původní práce, kterou vnímala pro matku s dítětem jako časově náročnou. Otec měl opačný názor. Sled těchto událostí byl pro matku pravděpodobně rozhodující pro ukončení vztahu s otcem. Matka si našla jiného partnera, se kterým žije od května 2012 v rodinném domě na vesnici. Matka s rodiči otce udržuje formální kontakt.

Ema – 5letá dívka navštěvující mateřskou školu ve městě, byla již u zápisu, od září 2014 nastupuje do 1. třídy ve vesnici. Chodí do keramického kroužku. Na sourozence se těší, s partnerkou otce a partnerem matky vychází dobře. Dle matky je nezvl. citlivější a dle otce je živější. Výchovné styly rodičů jsou odlišné.

Rodiče se dohodli na střídavé výchově, kterou praktikovali od května 2012 v intervalech krátký (2 - 5dnů) a dlouhý týden (5 - 2dni). Matka se odstěhovala z domácnosti otce a začala bydlet se svým partnerem, který má dvě děti, které za ním jezdí 1x za 14dní na víkend. Střídavá výchova probíhala bez větších problémů. Rodiče podali návrh k soudu na střídavou výchovu, která byla schválena v únoru 2013. Rodiče měli také uzavřenou dohodu o majetkovém vypořádání. Soudní rozhodnutí o střídavé výchově stanovil interval střídání dítěte po 1 týdnu. Rodiče však praktikovali střídání ve výše uvedeném intervalu. V červenci 2013 matka otci oznámila, že se jí nezdá vhodná střídavá výchova pro dítě. Již dříve otci sdělovala změny chování u dítěte (noční děsy, nechut' dítěte jít do školky, plačtivost při odchodu od matky apod.), otec však tyto projevy u dítěte nepozoroval.

Dítě v době nemoci a prázdnin bylo převážně u matky, když otec matku o toto požádal (např. v době nemoci dítěte) a matka s tímto souhlasila, neodmítla. Matka uvedla, že vždy ve všem ustoupila a se střídavou výchovou souhlasila proto, že chtěla udržet pozitivní vztahy v rodině, chtěla, aby dítě mělo stejným dílem matku i otce, aby si s oběma rodiči vytvářelo intenzivní vazby. Pro matku však bylo i finančně náročné zůstat s dítětem doma. Otec matce finančně nepřispíval nad rámec výživného, když matka s dítětem byla doma. Kvůli těmto situacím se matka rozhodla, i když věděla, že to bude „drsny způsob“, dodržovat soudní rozhodnutí v týdenních intervalech, aby otec viděl, že střídavá výchova není možná. Dítě tuto změnu nesnášelo dle matky dobře, nechtělo od matky odcházet, bylo na ni fixované.

Rodiče dvakrát navštívili odborné poradenské zařízení s výsledkem, že se nedohodnou. Rodiče setrvali na svých stanoviscích, matka chtěla dítě do výhradní výchovy, otec chtěl pokračovat ve střídavé výchově. Komunikace rodičů byla respektující a bez urážek. Matka podala návrh na změnu výchovy v listopadu 2013. Matka navštívila psycholožku bez dítěte, otce o tom neinformovala. Psycholožka vypracovala na žádost matky zprávu, která byla předložena u soudu. Otcí se nepodařilo přes vytíženost psychologů k žádnému objednat. V únoru 2014 bylo dítě svěřeno do výchovy matky, otec ustoupil ze střídavé výchovy. Od té doby je dítě ve výhradní výchově matky, kontakty s otcem jsou na mimosoudní domluvě s matkou a to následovně: 1x za 14denní víkend a každý týden z úterý na středu. Rodiče se vidí 1x za 14denní v neděli. Celé situaci neprospělo i to, že v majetkovém vypořádání rodičů je formální chyba, kterou je nutné vyřešit.

Otec vnímá přefeminizovanost soudkyň a sociálních pracovníků. Považoval by za přínosné, aby v době rozvodu rodiče někdo doprovázel, neboť toto období chápe jako velice emočně zatěžující. Matka připustila, že přenáší nevědomě svoje pocity na dítě. Rodiče se shodují v tom, že nařízená střídavá výchova nemá smysl.

Rodina 2

Rozhovor byl realizován dne 14. a 17. 02. 2014 v domácnosti rodičů. Trval v průměru 90 minut.

Rodiče po roční známosti, kdy spolu bydleli, uzavřeli manželství. Po roce manželství se narodil první syn Jan a za 21 měsíců se narodil syn Šimon. Dle matky by se rodiče již v průběhu prvního těhotenství rozešli, pokud by matka nebyla těhotná. Výchovu dětí

rodiče hodnotí jako náročnou, zejména v prvních dvou letech věku dětí, což vedlo k hádkám mezi rodiči, nedostatečné komunikaci a úplnému odcizení. Rodiče řešili přítomnost a aktuální situace a neměli čas na sebe. Tyto události přirozeně vyústily k rozhodnutí rodičů o rozchodu. Otec měl snahu udržet manželství a chtěl navštívit odborné poradenské zařízení, matka odmítla.

Matka 2 – 36 let, vysokoškolsky vzdělaná, povoláním praktická lékařka pro dospělé, nyní na mateřské dovolené. Pochází z úplné rodiny, má o 5 let mladšího bratra, který má Aspergerův syndrom. Opravdový sourozenecký vztah nezažila. Ve 14-ti letech matka odešla z domu studovat cizojazyčné gymnázium, setkala se tak s ostatními vrstevníky a měla možnost srovnání se s nimi. Svě rodinné prostředí posuzuje jako málo podnětné, méně kultivované a dětství jako velmi krátké. Matka byla pro ni vždy oporou. O otci se v průběhu rozhovoru nezmiňuje. Na rodičovské dovolené byla matka 5 let, tuto dobu vnímá jako vyčerpávající a ubíjející. Aktuálně rozchod s otcem dětí zpětně chápe jako správné rozhodnutí, které oběma rodičům prospělo. Matka má nového partnera, s kterým očekává narození dvojčat. Partner matky s matkou nežije, za matkou a dětmi dojíždí na pár dnů v týdnu. V průběhu rozhovoru byla matka vstřícná a komunikativní.

Otec 2 – 38 let, nyní nezaměstnaný, bude pracovat jako OSVČ. Pochází z úplné rodiny, ve které má velké zázemí a oporu. V úzké i širší rodině není nikdo rozvedený. Otec má starší sestru, která má své děti, vychází s ní dobře, bydlí na stejném sídlišti. Partnerku nemá. Střídavou výchovu vnímá jako aktivní rodičovství, naučil se mnoho dovedností (praní, vaření, žehlení apod.). Otec je nyní spokojený. Otec hodnotí rozchod s matkou s odstupem času kladně.

Jan – 8letý chlapec, je žákem 3. třídy na základní škole. Jeho období vzdoru bylo náročné. Jan je sebevědomý chlapec, dokáže si prosadit svůj názor, má tendenci manipulovat s ostatními. Rodiče chodí někdy na třídní schůzky společně. Matěj chodí do plaveckého kroužku.

Šimon – 7letý chlapec, navštěvuje mateřskou školu, byl již u zápisu, kde byli oba rodiče, od září 2014 nastupuje do 1. třídy. Dle rodičů byl jako miminko hodně ukřičený. Má nižší sebevědomí než starší bratr, ale dle rodičů je šikovnější. Jonáš chodí do kroužku gymnastiky.

Děti se těší na sourozence, chtěly hlavně sestřičku. Jan si plánuje, jak ji bude vodit do školy a ochraňovat. Děti mají zachovány dobré vztahy s prarodiči z obou stran. S partnerem matky vychází dobře.

Rodiče jsou si vědomi odpovědnosti za děti a snaží se tak k jejich výchově postavit. Rodiče dětí se rozhodli pro střídavou výchovu, oba rodiče se na této formě výchovy dohodli po důkladné přípravě. Pro rodiče bylo důležité, aby děti neměnily školu a školku, své kamarády a koníčky. Matka si našla byt na stejném sídlišti jako otec, bydliště rodičů je cca 5 minut chůze od sebe. Oba rodiče hledali informace o střídavé výchově, snažili se najít příklady dobré praxe střídavé výchovy. Informace zjišťovali především z internetových zdrojů jako např. www.stridavka.cz, www.rodina.cz, kdy se oba rodiče shodují v tom, že je nutné, informace z internetu filtrovat a řídit se „selským rozumem“. Matka postrádala příklady dobré praxe, narážela především na negativní příklady. Rodiče vyjadřovali obavy z fungování střídavé výchovy, aby hlavně neublížili dětem. Otevřená komunikace s dětmi vedla přirozeně k jejich informování o změnách, které nastanou, že budou mít dvě domácnosti, dali jim prostor pro otázky a sdělení jejich názorů, ujistili je v tom, že mají jen jednoho tatínka a jednu maminku. Pro rodiče je důležité neustále sledovat potřeby dětí. Rodič má být průvodcem dítěte v jeho životě. I přes odlišnosti ve výchovných stylech mají hlavní výchovné rysy stejné a to zejména vysvětlování a naslouchání názorů dětí.

Střídavá výchova funguje rok, rodiče chtěli vyzkoušet, zda bude probíhat bez větších problémů a zda dětem bude vyhovovat. Návrh k soudu na střídavou výchovu podával otec po domluvě s matkou téměř po ročním fungování střídavé výchovy. Soudní rozhodnutí o střídavé výchově udává interval střídání dětí po 1 týdnu. Rodiče však praktikují střídání ve formě krátkého a dlouhého týdne a vnímají to jako aktuálně nejvhodnější řešení, které vyhovuje dětem, a berou to jako aktivnější rodičovství. Rodiče vnímají určitou zkostnatělost soudu v rozhodování o střídavé výchově a danými intervaly střídání.

Rodiče jsou spolu téměř v každodenním kontaktu, navzájem se informují o aktuálních situacích a potřebách dětí. Komunikace je pro rodiče důležitá, berou ji i jako prevenci před manipulací dětí. Dále považují za významnou vzájemnou toleranci a schopnost najít kompromis. Rodiče se ve svých rolích respektují a podporují. Svě děti oba vedou k pěknému a plnohodnotnému vztahu ke druhému rodiči.

Rodina 3

Rozhovor byl realizován dne 24. a 25. 02. 2014 s matkou v její domácnosti, s otcem v prostředí kavárny. Trval v průměru 60 minut.

Rodiče se přestěhovali po půlroční známosti k matce otce a to z důvodu těhotenství matky, která ještě studovala. Matce bylo 20 let, když se narodilo první dítě – dívka. V průběhu denního studia matky se narodilo ještě druhé dítě – chlapec. Obě děti jsou neplánované. V průběhu studia vypomáhali s péčí o děti rodiče matky. Rodiče zkoušeli bydlet sami, ale z finančních důvodů se vrátili bydlet k matce otce, kde bydleli asi 3 roky. V průběhu soužití však docházelo k různým neshodám mezi všemi (matka, otec, matka otce), dokonce i k fyzickému napadení matky matkou otce. Poté se rodiče rozhodli jít bydlet k rodičům matky do rodinného domu na vesnici. Po šestileté známosti rodiče uzavřeli manželství. Matka doufala v to, že se otec po svatbě změní. Matka se vdávat nechtěla, otec ano. Oba rodiče uvádějí rozpad manželství z jiných důvodů. Matka důvod vidí v odlišném sdílení sexuálního života otcem, kdy na otce žárlila, otec jí měl zakazovat různé činnosti a chtěl mít nad matkou kontrolu. Otec vidí důvod v tom, že mu matka byla nevěrná a byla těhotná s někým jiným. Mezi rodiči byla také nedostatečná komunikace. Po půlroce trvání manželství se rodiče rozvedli, otec se odstěhoval do města.

Matka 3 – 28 let, vyučená v oboru kuchař - číšník, nyní na rodičovské dovolené. Pochází z úplné rodiny, nemá žádné sourozence, je adoptovaná. V 15 letech začala pátrat po své biologické rodině, našla však jen místo svého narození, zda má sourozence, neví. V pubertě matka měla problémy s rodiči, které blíže nespecifikovala. Rodiče matky se báli, že matka odejde z domu. Matka si uvědomila, že rodiče jsou ti, kteří ji vychovali. Uzavřela druhé manželství z důvodu očekávání narození dítěte – chlapce. Matka s manželem sdílí společnou samostatnou domácnost v dvougeneračním domě svých rodičů. Ve vztahu je matka spokojená.

Otec 3 – 27 let, pracuje jako dělník. Otec pochází z neúplné rodiny, kdy ho vychovávala matka. Svého otce znal, ale nestýkal se s ním. Má jednoho bratra, s kterým se vidá a dvě sestry. S jednou sestrou není vůbec v kontaktu. Otec je nejmladší sourozenec. Partnerku nemá. Sdílí domácnost se svou matkou. Očekává vyřešení situace s dětmi od dalších osob, ale sám návrhy řešení nemá.

Anna – 6letá dívka, navštěvuje mateřskou školu ve vesnici, ve které bydlí matka. V rámci školky navštěvuje výtvarný kroužek. Matka s dítětem dochází k dětské psychologce a to z důvodu zvýšeného impulzivního chování a schopnosti dítěte udržet pozornost a blížící se školní docházky. Matka otce informovala o návštěvě psychologky, otec s tímto nesouhlasí.

Bedřich – 3letý chlapec, je v celodenní péči matky, od září 2014 by měl nastoupit do mateřské školy v místě bydliště matky na vesnici. Žádné zájmové kroužky nenavštěvuje.

V únoru 2013 matka podala návrh na svěření dětí do své výhradní výchovy. Otec chtěl děti také do své výchovy. U soudu byla rodičům doporučena návštěva odborného poradenského zařízení, kterou rodiče uskutečnili a uzavřeli tam dohodu o střídavé výchově. Vzhledem k tomu, že otec pracoval ve směnném provozu, tak se rodiče domluvili na intervalu střídání 4 a 4 dny. Rodiče uzavřeli dohodu u soudního jednání v březnu 2013, soudní rozhodnutí schválilo intervaly střídání dle rodičů s tím, že jakmile nastoupí Anna do školy, tak bude interval střídání po týdnu a škola musí být napůl cesty od bydliště rodičů. Střídavá výchova fungovala s menšími obtížemi do vánoc 2013. S ohledem na skutečnost, kdy otec změnil zaměstnání a s ohledem na jeho pracovní dobu a směnnost, nebylo možné dále realizovat střídavou výchovu tak, jak byla nastavená. Aktuálně péči o obě děti zabezpečuje převážně matka a styk otce s nezl. dětmi probíhá pouze během víkendů přibližně jedenkrát za 14 dní tak, jak se rodiče vzájemně domluví. Vzhledem k těmto skutečnostem matka podala návrh k soudu na změnu výchovy v březnu 2014, kdy žádá děti do své výhradní výchovy.

5 ANALÝZA DAT A JEJICH INTERPRETACE

Otevřeným kódováním jsme získaly 5 hlavních kategorií a 18 subkategorií, které budeme blíže popisovat i pomocí výpovědí respondentů. Ukázkou příkladů kódování uvádíme v příloze III.

Obrázek 1 – Střídavá výchova a její kategorie

5.1 Dohoda rodičů o střídavé výchově

Kategorie byla vytvořena na základě těchto subkategorií: dohoda rodičů, soudní rozhodnutí, očekávání, informace, důležitost komunikace, spolupráce s odborníky, problémy v komunikaci.

Dohoda rodičů o střídavé výchově je jedna z nejobsáhlejších kategorií, pokládáme ji i za důležitou vzhledem k tomu, že se rodiče v této fázi rozhodují a ujasňují své motivace, důvody pro a proti, snaží se získat informace o střídavé výchově. Rodiče se dohodli na střídavé výchově, komunikovali spolu a případně i navštívili odborné poradenské zařízení.

Komunikace nezahrnuje jen sdělení, nějakým způsobem se při řeči projevujeme, ať už gesty, postojem těla, mimikou nebo tónem hlasu. Není pravidlem, že se verbální

a neverbální komunikace musí shodovat. Záleží také na tom, jak jsou informace vysílány a také přijímány. (Čáp, Mareš, 2001, s. 277- 276)

Pokud se rozhodneme pro střídavou výchovu, pravděpodobně budeme chtít znát příběhy ostatních a budeme pátrat po příbězích a potřebných **informacích**. U rodiny 1 zjišťovala informace matka především z internetu, otec v rozhovoru neuváděl vyhledávání informací o této formě výchovy.

(M1) *„Já jsem jako by si přečetla spoustu chytrých článků o tom, jak je střídavka bezvadná, samozřejmě jsou i opačný, ale já jsme se teda snažila klonit zrovna k tomu, abych ji nesebrala toho tatínka. ...já jsem teďka se hrozně vytočila u čtení webových stránek „Kde jsi táto“ To jsou takové webové stránky, a tam teda jakoby... a četla jsem taky „Střídavka cz“ a snažila jsme se to vnímat. Ale jenomže já si myslím, a to nemůže pomoci, dokud ti lidi to sami nepochopí. Nepomůže vám nikdo z venku. To musí jít z toho člověka samotného. A jediný co pomůže, tak nepodněcovat k nějakým sporům, a to všechny ty organizace dělají. Všechny vám říkají: Braňte a chraňte si svoje práva!“ Ale to nejde, to dítě samotné se z toho vytrácí. Ale musí především oba ti rodiče zapomenout na nějaký: „Já mám práva.““*

Informace pro rodinu 2 byly důležitou součástí při nastavení střídavé výchovy. Matka vyhledávala především příklady dobré praxe, které ji povzbuzovaly a upevňovaly v rozhodnutí pro tuto formu výchovy. Je si také vědoma individuálnosti každé rodiny.

(M2) *„...snažila najít nějaké pozitivní příklady, jak to může fungovat. Furt jsem si prohlížela, táhlo mě to k těm serverům a hledala jsem si nějaký zkušenosti lidí, který nakonec k tomu rozvodu a střídavé péči dospěli, jestli to vůbec může fungovat. Začalo to tím, že na Rodině jsem hledala příběhy těch, co mají tu střídavku, tak co vo tom píšou. Já jsem teda ocenila, já jsem vyloženě lačnila po příbězích, kde to nějak funguje. Určitě bych strašně ocenila ty pozitivní případy, protože člověk čte jenom ty negativní. Že taky u těch střídavých péčí se člověk dočte jenom, když to nefunguje, v podstatě. Ale tak našla jsem nakonec taky, když jsem hledala, tak jsem si našla ty, u kterých to funguje. To mě teda povzbuzovalo ohromně. I Kdyby bylo běžnější a více jako znali obecně ty případy, kdy to prostě normálně funguje, tak to každému určitě víc pomůže. Vůbec zevšeobecnování je vždycky špatný. ...si člověk předem zjistí, jak bude probíhat soudní řízení. Najít si informace je snadný. No to možná jo, před tím rozhodnutím,*

který bylo těžký. No vono je střídavka cz, taky jsem si tam četla, četla jsem si spíš ty právní věci, co je potřeba. Člověk dojde k tomu, že každé příběhy je tak jiné, že. A zas když lační po příbězích, kde to funguje, aby vůbec sebral odvahu, tak to je fakt hledá. To už jsem říkala x krát. To byla asi jediná fáze, kdy mě zajímaly ty druhý, jestli to vůbec může... Taky jsem měla období, že jsem si furt studovala, v kterým věku je nejlepší je rozvst. Mě asi víc vždycky zajímají studie na velkých datech, na velkých souborech velkých lidí. Ty konkrétní případy jsou strašně individuální. ...jsem si vlastně hledala ty pozitivní příklady, jestli vůbec jsou. Negativních je všude dost, ty nechybí. A určitě by byla zajímavá studie po letech, jako sběrnej prostě časovej.“

Otec při rozhovoru opakoval důležitost filtrovat a ověřovat aktuálnost informací z různých webových stránek. Pomocí informací se mohl lépe připravit na fungování střídavé výchovy. I pro otce byla podstatná individuálnost.

(O2) „A střídavka, takový ty weby, taková ta klasika, asi si každé. Víte, já se řídím svým selským rozumem, protože několikrát se mně potvrdilo, že i na tom internetu nejsou zas tak úplně seriózní informace. ... je dobrý si to někde třeba dohledat a tu oporu hledat v něčem jiným. Člověk si stejně musí všechno dohledat sám, aby prostě někomu nenaletěl. Problém je v tom, že nejsou aktuální, nebo jsou starý a ten čtenář se nedozví, že ty informace jsou starý nebo dávno neplatný. Ale to si asi člověk musí odžít, být připravenej na to dobře, na tu střídavku, to si myslím, že je hodně důležitý. Asi furt nějak filtrovat, shánět informace. Ono ze začátku bylo asi nejdůležitější to, že jsme si o tom něco načetli, zjistili jsme si ty informace, do čeho půjdem, věděli jsme prostě, kam to směřujem je to strašně individuální. A to je právě o těch informacích, jako říkám filtrovat, analyzovat, protože ty informace nejsou správný. Takový ty diskuzní fóra, to si myslím, že vůbec nemá cenu číst. Vyloženě se spoléhat na svůj osobní úsudek.“

Rodina 3 neměla zjištěné žádné informace o střídavé výchově, nehledala je.

(O3) „Ne, protože nevím jako... jako vím, že jde jako na sociálním jako takhle by mi to měli říct, kde se to zjišťuje, ale já do toho zatím nechcu tak nějak extrémně rypat.“

(M3) „Ne. Nám to bylo aji svým způsobem daný, že budeme mít střídavou péči.“

Do **očekávání** jsme zahrnuli také obavy, které se u rodin 1 a 2 objevovaly. Jedná se u otce 1 o očekávání zklidnění situace, vyřešení formální chyby v majetkovém vypořádání, u matky 1 o víru ve fungování střídavé výchovy.

(O1) „A čím dál jsem od toho čekal jako takovej všeobecněj klid a mír nó a z toho jako ten pocit nemám no. ...aby se vyřešila ještě ta majetková situace.“

(M1) „Já jsme se bála, že jestli mi vůbec změní to rozhodnutí já jsem tomu strašně chtěla věřit (fungování střídavé výchovy). ...a měla jsem o něho prostě jako obavy a nechtěla jsem mu tu dceru vzít. ...mu to říct jsem zase bála vždycky. A to je takový blbý, to ten druhěj prostě neslyší.“

U rodiny 2 matka vyjadřovala obavy z fungování střídavé výchovy, z ublížení dětem, z budoucího svého zvládnání výchovy dětí po narození dvojčat. Očekává, že i otec bude mít v budoucnu novou partnerku.

(M2) „Já jsem měla v plánu se prostě totálně obětovat pro děti a prostě v tom manželství zůstat. Protože jsem se samozřejmě bála, že to nemůže fungovat, že to dětem strašně ublíží. Měl (otec) strašný obavy, já jsem měla taky obavy. Prostě on podle mě měl extrémní obavu, že to ty děti nějak odskáčou. Já vím, že to třeba nebudu zvládat, nebo bojím no. Víím, že já můžu i nezvládat. Tak i na ty kluky budu jako miň trpělivá a toho se teda bojím, protože tím vlastně budou takhle trpět. ...jim to taky prospěje do budoucna. ...až si otec někoho najde, tak bude to vlastně takový celý kompletní. Je to malý byt, ale musíme se tady vejít, protože na nic jinýho nebudou peníze. Já spíš doufám, že si vybere někoho rozumnýho a že prostě problém nebude. ...jsem se bála, že to fungovat vůbec nemůže. Nebo že to ty děti tak strašně poškodí, ať člověk chce nebo nechce. Jako ten strach byl obrovskej, ten mě držel několik let v nefunkčním manželství.“

Očekávání otce od střídavé výchovy a obavy, které vznikly přečtením informací o práci sociálních pracovníků, se nepotvrdily.

(O2) „Prostě je to taková výzva svým způsobem... můžu říct, že co třeba ty děti nemám, tak jsem si myslel, co já budu dělat s tím časem. Nestíhám furt... nicméně teďkon je před námi ten její porod prostě já nějak počítám s tím, že budu muset zafungovat víc. ...docela vyděsilo to, že prostě teďkon si to neberte nějak osobně, že magistrát města jako odbor sociální péče bude jakoby rozhodovat o mojim dítěti o kterém nic neví. A docela mě vyděsilo, to totiž není moc dobrá pověst na internetu všeobecně o sociálních pracovnících. Takže to přišeří, které tady je, tak to mě docela děsilo. Ale musím teda říct, že jako výborná spolupráce.“

U rodiny 3 se v rozhovoru rodiče vyjadřovali tak, že očekávali fungování střídavé výchovy, vzájemný respekt mezi rodiči, domluvu, změnu chování u druhého rodiče.

(M3) „*Ano, že jsme si mysleli, že to bude fungovat. Stačí jako fakt domluva, nebo respektovat aji on mě musí respektovat.*“

(O3) „*Já si počkám časem, jestli se ona změní nebo ne. A pokavaď ne, tak to prostě budu muset nějak vyřešit. No tak snad se domluvíme nějakým stylem, uvidíme, to jako, to těžko říct. Uvidím, jak ona zareaguje, třeba jak to s ní budete probírat vy. ...uvidím časem, že pokud se to nezmění, budu muset ju nějakým stylem donutit. Chtěl bych akorát dodat, aby se to dalo nějakým stylem tady toto vyřešit. To bych chtěl jo. Protože já prostě... nastavit tu komunikaci, buď to anebo prostě půjdu na soud.*“

Všechny rodiny předkládaly soudu **dohodu rodičů** o svěřeni dítěte do střídavé výchovy obou rodičů. Od dohody očekáváme, že je dobrovolná, dva lidi si domluví určitá pravidla, která se budou dodržovat. V dohodách rodičů jsou zahrnuty intervaly střídání odlišné od soudních rozhodnutí, vyjma rodiny 3. U rodiny 1 se rodiče rozcházejí ve svých tvrzeních o dohodě na střídavé výchově, z tvrzení matky jde o její ústupek.

(M1) „*Střídavka byla vlastně nějak necelý rok předtím, ale my jsme to tak vlastně dělali, nedělali, od toho května 2012, kdy jsem odešla. Jenomže my jsme to dělali tak, že byla pondělí, úterý u tatínka, středa, čtvrtek u mě a pátek, sobota, neděle podle toho u koho zrovna měla být. Takže to měl pět dnů a dva dny, to ještě jakž takž šlo. On měl čtvrtek, pátek, a když měl jeho týden tak sobota, neděle, a já jsem měla pondělí, úterý a ve středu ráno jsem jí dala do školky a on si jí ve středu odpoledne bral. No a právě, že ten týden je strašně dlouho. Protože my kamkoliv jdeme, já ve všem vždycky ustoupím. Já jsem taková prostě, aby bylo všechno v klidu, tak já ustoupím. Ale není to dobře. Samozřejmě jsem sama chtěla, aby to fungovalo, věřila jsem tomu, že by mohlo, ale nebyla jsem já pro ni od začátku. To bylo tak, že já jsem prostě odcházela a ve dveřích on mi řekl „Ale zapomeň, že bude mít Emičku v péči, bude střídavka“ říkám „co!?“ a snažila jsem se to jako dodržovat. I jsem se snažila nějakou chvíli to jakoby v očích známých i podpořit jo, že vím, že pro ty otce to je hrozně na houby, že prostě do té doby ho viděj denně, uspávali je a najednou prostě ho maj vidět jednou za 14 dní, to je taky hrozně blbý.*“

(O1) „Já mam za to, že to byl společnej nápad. Protože ještě tehdy, co já si pamatuju, tak tam padl návrh od bývalé ženy ná společnou výchovu, tam i jako padlo jako, což mně se zdálo rozumnější ta střídavá, střídavá výchova, že přeci jenom má to nějaký mantinely. My jsme to střídali, ten týden byl rozdělenej. Měli jsme to v podstatě, že když jeden začínal pátkem, tak to bylo pátek, sobota, neděle, pondělí, úterý, ve středu dal Emču do školky a ten druhý si jí zase bral. A zase těch 5 dní nebo tři dny. Tak když jsme se rozcházel, tak pro ni ta střídavá péče jakoby nebyla problém.“

Dohoda rodičů o střídavé výchově byla u rodiny 2 jediná možná možnost, o které rodiče přemýšleli. Rodiče se dohodli na majetkovém vypořádání, na koupi bytu pro matku v blízkosti bydliště otce, aby děti nemusely měnit školu a kamarády, aby zůstaly v jim známém prostředí. Intervaly střídání si rodiče nastavili sami a to odlišně od soudního rozhodnutí. Výživné a další platby mají domluvené, neřídí se soudním rozhodnutím.

(M2) „To mě bylo vždycky jasný, že pokud se mi někdy rozejdeme, tak že nic jinýho než střídavá výchova nepřipadá vůbec v úvahu. Protože pro nás pro oba jsou ty děti strašně podstatný, jsme se vlastně domluvili, že se rozvedeme, rozejdeme a že já si najdu bydlení. A není to daleko. ...už jsme si ty děti v podstatě střídali, i když jsme spolu tam bydleli. Tak třeba na víkendy jsme si více méně střídali, že jeden víkend si je bral manžel na chalupu s jeho rodinou a druhý zase já. To sídliště je furt stejný, chodí skoro pořád stejnou cestou. A už předtím jsme si je tak jakoby střídali. Nejdřív jsme se dohodli, že teda chceme se nejdřív na všem dohodnout, že jo, aby to bylo levný a rychlý. Takže na tom majetku to jsme se dohodli. A pak, jak si je střídáme tak nějak vyplynulo a jak je platíme, tak taky nějak jako vyplynulo. Já jsem si úplně jistá, že to máme nejlepší. Takže jim se vlastně střídaj dva dny, tři dny, tři dny, dva dny. Jsou to krátký úseky, kdyby náhodou někde zrovna měli u táty rozdělanou nějakou práci. A nikomu se naopak nezačne jako stýskat. Mám pocit, že je mám skoro pořád, dokonce mi to teda velice vyhovuje. Nakonec se to načasovalo asi dobře. Zatím jedeme asi v tom, jak jsme byli zvyklý, že nikdo nic nikomu nedává, ale víc složenek platím já. ...je potřeba ta taková jednota rodičů. Ve škole to vědí. ...jsem jako hrdá, že to je v pohodě. Ale ono nemuselo být, ono se to mohlo kdekoliv zvrtnout.“

(O2) „No tak děti, no tak to jsme se napřed museli domluvit co děti, protože děti máme oba dva strašně rádi a nechtěli jsme jim působit nějakou zbytečnou bolest. Takže jsme se

domluvili na tom modelu, že teda manželka opustí tento byt a najdeme jí a koupíme v rámci společného jmění manželů ještě jeden byt... ...jsme dlouho přemýšleli jak, kterej model by byl asi nejlepší pro naše děcka. A teď nám přišlo nejlepší je postupně na to tak nějak navykat. Takže po dvou po třech dnech si je jakoby vyměnit a vystřídat. Takže oni si jakoby na tenhle model docela zvykli a myslím si, že s tím jako nemají nějak větší problém. ...manželka bydlí tady asi 5min chůze, na tom stejném sídlišti, čili vlastně nemění ani kamarády, ani školku, školu. Ty 2, 3 dny, je to o tom, že ty děti jsou s tím rodičem stále... krátký a dlouhý týden, že to vychází v jednom- v tom krátkým týdnu je mám 2 dny ze 7, a v tom druhým je mám naopak 5 dní ze 7. Tak chtěli jsme děti, chtěli jsme, tak se musíme starat. A my jsme vlastně si chtěli sami vyzkoušet, kterej model pro nás jakoby bude nejschůdnější abychom mohli jakoby operovat a být si jistí, že ty naše děti chtěou tohle. Takže my jsme si chtěli na to jakoby sami zvyknout a nějak na to pomalu připravit i ty děti. My jsme se domluvili, my jsme si udělali nějaký vyrovnání, aby jsme se potom jakoby nehádali. Tu největší třenicí, kterou mezi sebou ty lidi mají, tak my jsme si ji odbyly ještě jakoby na začátku, abychom ten největší problém schlamstli, aby jsme měli čas jakoby pracovat s těma dětma. A jenom ten rodič má za to tu obrovskou zodpovědnost. Jednoznačně máme pocit, že je to jednoznačně dobrá cesta. Samozřejmě jsme zvažovali, jestli to udělat tak nebo tak. Ale tohle nám přišlo jakoby jediný rozumný hledisko. ...ale jakoby my třeba rodiče víme, že to pro to dítě teďkon momentálně nejlepší model. No my jsme chtěli oba dva děti. Ani jeden nechtěl přijít o tu aktivitu těch dětí. Zažívat s něma ty radosti a starosti.

U rodiny 3 byla uzavřena dohoda rodičů o svěřeni dítěte do střídavé výchovy obou rodičů, kde na počátku matka chtěla dítě do své výchovy, a otec chtěl střídavou výchovu. Je otázkou, jaký vliv měl soud, sociální pracovnice, poradenské zařízení a rodiče samotní na konečné rozhodnutí rodičů uzavřít dohodu, kterou neměli ji zvnitřněnou.

(O3) „...my jsme museli na tu poradnu my jsme museli sepsat nějakou určitou dohodu. Ona vlastně chtěla, aby je měla jen ona, říkám ne to ne, Nám to říkali i u soudu, že bude lepší když se dohodneme. Tak jsme se dohodli na té střídavé péči a to jsme předložili tomu soudu a on to schválil. Já jsem ji to říkal, ty nepřistoupíš na dohodu, já si tam vezmu právníka a půjdu přes mrtvoly, já ty děcka budu chtít.“

(M3) „*To jsme udělali jako takovou dohodu. Předtím soudem. A vlastně sociální pracovnice, tak ta to dala k soudu, ona nám to ještě upravila, že ona se v tom vyzná. Tak to upravila a dala to na ten soud. Říkám: „ty víš co? Zkusíme to a uvidíme, pokavaď to nepůjde“.* Ohledně té dohody spíš to bylo jako takhlenc daný. Šli jsme si sednout do Opery s bývalým manželem a se současným a řešili jsme tu střídavou péči co a jak. Svým způsobem mě jako on nalomil: „to bude dobrý, budem se střídat a takový“.

Říkám „tak asi jo“. Já jsem byla v uvozovkách taková trubka.

Soudní rozhodnutí neboli rozsudek České republiky byl vyhlášen u všech rodin tak, že byla schválena dohoda os věření dětí do střídavé výchovy obou rodičů a byla stanovena výše výživného (také dle dohody rodičů). Z rozhovorů vyplynulo, že se ani jedna rodina aktuálně neřídí soudním rozhodnutím. V předchozí době se rodina 3 jím řídila, ale po změně zaměstnání otce se situace změnila a střídavá výchova již neprobíhá. Matka si bude podávat návrh na změnu výchovy. Rodiny 1 a 2 měly nastavené své intervaly střídání.

(O1) „...soudem to bylo dáno týden a týden. Já jsem jí dával 1.600,-... prostředí, které rozhoduje o tom všem, že je prostě přefemenizovaný. Jak u vás na tom úřadě, tak třeba i u těch soudů, jako že.“

(M1) „*O prázdninách to trvalo naštěstí jenom ten měsíc (intervaly dle soudního rozhodnutí).*“

Týdenní intervaly byli pro rodiče 2 dlouhé, nesplňovaly potřeby dětí. Opět se dostává v jejich odpovědích do popředí individuálnost.

(M2) „*No přes ten soud, až když jsem otěhotněla. ...týden a týden (soudně dané intervaly)... Když už střídavka a někomu vyhovuje, tak jaký ty intervaly jsou jako dobrý a horší a lepší. Určitě to je strašně individuální a hlavně potom, kde kdo bydlí. ...já mu předám tři tisíce a on mi předá dva tisíce. To je teda tak směšný, když si to člověk čte.*“

Otec uvedl i obavy z rozhodování soudu a sociální pracovnice, která byla opatrovníkem dětí v daném řízení.

(O2) „*No my v podstatě jsme ještě nedokázali nějak překonat v sobě tu situaci, že bysme ty děti měly mít týden a týden, protože není to aktivní, není to aktivní rodičovství. ...byl ten týden, tak je to strašně dlouhá doba a myslím si, že aji pro ty děti. Že by to bylo takový,*

že by se balily na týden jako někde na dovolenou. ...ty soudu pracujou každéj, jakoby trošičku jinak my jsme měli zažádaný o střídavou péči v té podobě týden a týden. Ale my jsme na to ještě nenajeli. Protože soud je strašně zkosnatělej. No my jsme vlastně v tom návrhu nešli proti tomu soudu, nebo my jsme nešli proti tomu precedentu, protože na to ještě není precedent, jo. Tady na ten model. A oni by nám to neschválili. Čili člověk bojuje nejenom mezi rodičema, ale i musím bojovat i s kosnatělym aparátem státu.“

Otec a matka z rodiny 3 měli stanoven interval střídání 4 a 4 dny, otec měl stanoveno výživné, matka nikoliv.

(O3) „My to máme čtyři a čtyři dny a ona až půjde do školy tak to bude po týdnu. Jo to tam je a je tam i zanesené že by ji měla přihlásit právě na půl cesty. Ano, 2.000 měsíčně (výživné otce). No právě, že ne, protože ona vlastně v té době byla na rodičáku (matce výživné nestanoveno). Protože my si je máme předávat jako soudně a ona je má dávat mně a nikomu jinému.“

(M3) „Tam bylo, že čtyři dny bude mít manžel vlastně bývalý po své jako pracovní době. A já když on bude v práci. A tak se to mělo furt jako opakovat, střídat. A na ty prázdniny, že 14 dní a 14dní.“

Ve všech rozhovorech se opakovaně prolínala komunikace nedostatečná, otevřená, respektující, komunikace bez urážek, ale i **komunikace písemná** (emailová, přes sms).

(M1) „A dycky jsem se mu to snažila i popsat v mailu třeba nebo říct, aby to neměl jako... Ten email mi připadal takový dobrý, že jako člověk se nemusí naštvat, může si to rozdýchat v klidu. Tak že jsem mu i v emailu popsala, co mi třeba říkala (dítě).“

(O2) „...si s manželkou píšem skoro každéj den. Takový ty technický věci, jako že vyzvedni. ...vím, že potřebuju dvoje oteplovačky, tak jí jenom řeknu, ona mi to zabalí. Samozřejmě komunikujeme spolu mailem...“

(O3) „Protože já jsem jí psal... Neodepsala 4 sms.“

(O1) „...zatím to řešíme maily.“

Participanty byla opakovaně zdůrazňována **důležitost komunikace** pro střídavou výchovu, ale i jako možná prevence manipulace ze strany dětí. Uváděli, že pokud rodiče

spolu komunikují, mohou tím předejít negativnímu ovlivňování ze strany dětí a případným komunikačním šumům mezi rodiči.

(M2) „*Musíme se vždycky domlouvat na těch výchovných takových jako věcech... A teda vždycky to budeme muset spolu konzultovat. Takže teda vždycky tam ta domluva nějak bude muset se snažit o ní no. ...jako obecně, tak i mediálně jako zdůrazňovat, že jde spíš o to, jak lidi spolu komunikují...*“

(M1) „*...ta střídavá péče může fungovat ...když ty rodiče komunikují úplně normálně. My se jako nehádáme.*“

(O2) „*No my furt něco řešíme. Čili je to fakt jako hodně jako o té komunikaci. Musím teda říct, že je to teda náročný... Protože ve výchově to s manželkou spolu komunikujem....*“

(O1) „*...se nějak neurážíme a že se respektujeme... Když se ti dva lidi rozcházejí, tak musejí být jako na takové úrovni, aby se mohli domluvit.*“

Otevřenost rodičů vůči sobě a vůči dětem uvedli pouze respondenti z rodiny 2, kde střídavá výchova probíhá.

(M2) „*...předtím jsem jim vysvětlovala... ...prostě vždycky musím konzultovat ještě s tím Martinem. ...jsme se vlastně domluvili, že se rozvedeme.*“

(O2) „*No tak děti, no tak to jsme se napřed museli domluvit co děti, protože děti máme oba dva strašně rádi. Takže na tomhle příkladu jsme to vysvětlili, že prostě budem mít dvě domácnosti. ...když se ptaj u mě, tak já řeknu: Jo, s maminkou jste domluvený přece, že jdete zítra dopoledne, jedete k babičce. ... chodíme na třídní schůzky. ... to téma můžeme otevřít, že si o tom můžeme promluvit, s tím dítětem to probrat...*“

Převažovala **komunikace nedostatečná**, která zapříčinila vzájemné odcizení rodičů. Všichni participanti se vyjádřili, u rodiny 2 probíhala tato komunikace v době manželství.

(M2) „*My jsme tak po sobě poštekávali. No tak to bylo takový, takový poštekávání no.*“

(O2) „*...pak se to nějak pokazilo samo mezi náma, že, tou komunikací...*“

U rodin 1 a 3 participanti projevovali nespokojenost v komunikaci, určitou míru rezignace, neochotu.

(M3) „*Když nemusíme, tak ne. Já s ním nemám potřebu komunikovat jako takhlenc. Jo a on mi taky nevolá, když nemusí, nebo nekomunikujem spolu. Jo a on mi taky nevolá,*

když nemusí, nebo nekomunikujem spolu. Já s ním nejsem takhle, jen tak přes smsky nebo tak. Protože on mi nedokáže napsat dopředu.“

(M1) *„... už jsme se nedokázali domluvit, už jsme prostě nedokázali rozumně se společně o něčem bavit. A prostě vadilo mu, že já jí volám, to mu vadí pořád, když jí volám. Jenomže my už jsme se pak normálně bavit neuměli. Prostě už jsme si neměli vůbec co si říct. To nemá cenu se s ním o tom bavit.“*

(O3) *„...tam vážně spíš komunikace nebo já nevím, jak bych to popsal... Ta komunikace hrozně vážně. Jenom komunikujeme ohledně dětí. ...jen když musíme.“*

(O1) *„Jenomže zas bavte se s bývalou ženou, když vo tom jako, to nejde. Tak místo, abychom měli z Emy radost tak se dohadujem o blbostech. Já třeba taky nevím, kolik kouká Ema na televizi. To jako netuším. Já se s ní (s dítětem) o tom moc nebavím. Já jako nevím. Já nevím, jestli jí (dítěti) to vysvětlila. No my jsme to tak jakoby přešli.“*

Nedostatečná komunikace úzce souvisí s **příčinami**, které participanti uváděli. Rodina 2 formulovala příčiny nedostatečné komunikace v době manželství: náročnost péče o dítě, práce otce, matka v domácnosti, matka bez kontaktu s „realitou“, jiné zájmy a potřeby.

(M2) *„Děti furt řvaly, Martin (otec) byl, já jsem byla jakási našťvaná, Martin byl taky jakési našťvanej. Děti byly náročný a manželství bylo extrémně náročný. ...ty děti byly strašně náročný jako malý...“*

(O2) *„No my jsme jako nějak špatně spolu komunikovali. Oni byli (děti-kluci) strašně uřvaný. A bylo to strašně na psychiku a já jsem chodil do práce. Ted'kon prostě manželka byla sama doma. Ted prostě já jsem přišel dom a bylo toho moc aji na jednoho aji na druhýho. ...byly tam takový ty zbytečný hádky a ty šarvátky, kdy prostě došlo k nějakému odcizení.“*

U ostatních participantů se objevovaly následující **příčiny**: rozdílná výše příjmů, povahové rysy – arogance, tvrdohlavost, neshody s oblečením dítěte a ohledně škol dětí.

(M1) *„Prostě každý slyšíme něco.... On měl na účtě sto tisíc a já jsem neměla za co koupit prací prášek.“*

(O3) *„No to ona jako se neumí domluvit na něčem, vůbec ju to nezajímá a konec. ...ona je vůči mě arogantní...“*

(O1) „No teď byla taková scénka, mě to připadlo takový dětinský, že jsem byl obviněnej z toho, že mám u sebe oteplováky. Tak to bylo s téma oteplovákama a bylo to úplně zbytečný.“

Pouze u rodiny 1 se objevovala **vzájemná nevěrohodnost tvrzení rodičů**.

(M1) „On mi prostě řekne, že to já z ní dělám, že to já ji fixuju na sebe tak aby jako teda ona byla taková a já ji rozmazluju a udělám všechno podle ní a prostě řekne mi, že je to moje vina. On tomu prostě nikdy nepřikládal jakoukoli důležitost a myslel si, že lžu.“

(O1) „Co se týká jídla, že jsem jí chtěl nějak naznačit, ať Emu necpe na večer jako sladkým. Já si myslím, že i kdybych se jí zeptal, tak mi to ani neřekne tak jak to je, že. Vždyť to je prostě na prd. Vy se chcete s někým na něčem domluvit a chcete vědět, jak to je.“

Rozdílnost ve svých tvrzeních sdělovala rodina 1.

(M1) „A ona přitom vždycky chce, abych jí zavolala, když je u něho... No on jí nevolá... ale jí to stačí říct a vysvětlit proč.“

(O1) „Já jí telefonuju, ona mi dá Emu, řekneme si, co a jak co se týká Emy.“

Subkategorii **spolupráce s odborníky** jsme zařadili do kategorie komunikace vzhledem k výroky účastníků. Participanti z rodiny 1 a 3 navštívili poradenské zařízení, ale z různých důvodů. Rodina 1 využila pomoci odborníků již za trvání manželství na podnět otce, podruhé za účelem dohody ohledně další výchovy dítěte. Konzultace s psychologkou z důvodu změny výchovy se účastnila jen matka.

(O1) „Jo to jsme zkoušeli mediační centrum. Začal jsem chodit do té rodinné poradny. A napřed jsem tam chodil sám a pak jsem se tam teda snažil jakoby dotlačit bývalou ženu, ale ta tam přišla a v podstatě ona už byla někde jinde. Já si myslím, že pro tyto lidi by byla mediace prospěšná. Podle mě by nějakou formu vedení potřebovali asi všichni rodiče po rozvodu.“

(M1) „Jo bylo nám doporučeno mediační centrum, byli jsme tam na mediaci, to je podle mě takový jako nesmysl. My jsme v jedné té poradně byli na naléhání exmanžela. Ale já nevím, pro někoho to možná může mít význam, ale pro mě to význam nemám. Tím nemyslím, že by nebyli šikovní, nebo něco, chovali se profesionálně. Já jsem byla u dětské psychologky. Ne, otec tam nebyl. Já jsem mu o tom neřekla.“

Rodina 2 nenavštívila žádné poradenské zařízení.

(O2) „...měli jsme jakoby takovou krizi, tak jsem navrhoval, že bysme měli vyzkoušet toho moderátora. Manželka řekla striktně, že ne. Že moderátora nechce. Takže potom nějakou dobu jsem zkoušel, jestli se to nějak zlepší, ale jsme nějak nebyli ochotní tolerovat tomu druhému ty různé věci, který jsme proti sobě navzájem měli.“

(M2) „Nezkoušeli, protože já si myslím, že by to nemělo cenu. ...navrhoval poradnu jo, že on se teda nechtěl rozejít, že on by radši s tím něco s tím dělal. Tak s tím by se asi dlouhodobě dalo pracovat, protože on by tu vůli měl, i když ta povaha ve 30 mění se jako špatně.“

Sezení v poradenském zařízení podstoupila rodina 3 a to s ohledem na doporučení soudu. Matka se v průběhu střídavé výchovy účastnila konzultace s psychologkou ohledně dítěte.

(O3) „My jsme museli na tu poradnu, my jsme museli sepsat nějakou určitou dohodu.“

(M3) „My jsme tam byli, ale to už jak říkám bylo pozdě, protože to už jsem měla partnera a on měl partnerku, takže tam už to nebylo... To nám vlastně řekla paní soudkyně, že by bylo dobrý navštívit jako rodinné centrum a zkusit si to vyříkat skrz ty děti. ...byli jsme u té psychologky. A paní psychologka taky říkala, že to není dobrý ta střídavá péče vůči tomu, že ta Anna je hyperaktivní a vůči tomu, že ona neví, kde a kam patří. ...už mluvila s ňou (dítětem) přímo. On to ví. Sice jako s tím nesouhlasil...“

5.2 Pozice otce ve střídavé výchově

Kategorie byla vytvořena na základě těchto subkategorií: nový partner, další děti, orientační rodina.

Považovali jsme za podstatné rozkrýt pohledy muže a ženy. I přes překrývající se subkategorie u otců a matek se jejich pohled a pozice liší. Proto jsme vytvořili dvě kategorie – pozice otce a pozice matky ve střídavé výchově, které si následně interpretujeme, a budou pro nás přehlednější. Člověk při uzavírání manželství si nemyslí, že se bude někdy rozvádět. Tuto větu téměř většina participantů uvedla.

(O1) „Mě by nikdy nenapadlo, že by to došlo do toho stavu, že bych se rozváděl.“

Všechny participanty, vyjma jednoho, ukončení manželství a odchod jednoho z nich, zaskočil a překvapil. Rodič, který nepředpokládal ukončení manželství, byl také zaskočen.

(O2) „...takže na to mám svůj názor jako, že se to mělo překonat, ta krize.“

(O1) „Mě to hodně překvapilo.“

Všichni participanti (matky i otcové), kteří jsou ve vztahu s novým partnerem, jsou v tomto vztahu s ním spokojení. Pouze otec 1 má partnerku.

(O1) „Ted' jsem jakoby po stránce vztahu absolutně spokojený.“

Participanti, otcové, neuváděli, že by v průběhu manželství uvažovali o ukončení vztahu.

(O1) „Asi bych do toho asi příště tak nespěchal...“

Seznámení dětí s novým partnerem rodičů proběhlo přirozeně po odstěhování ze společné domácnosti. Vztahy dětí k novým partnerům hodnotili všichni participanti kladně. Seznámení dětí s novým partnerem u rodiny 2 proběhlo po odstěhování matky ze společné domácnosti, kdy to dle jejího tvrzení byla podmínka otce.

(O2) „A děti se o něm baví hezky, o tom jejím příteli.“

(O1) „Ema má ráda tu moji novou přítelkyni, v pohodě spolu vycházejí, nebo v pohodě, mají se rády.“

Vliv nových partnerů na výchovu dětí participanti nezmiňovali.

Oba rodiče z rodiny 3 shodně uvedli, že děti nebyly plánované.

(O3) „Aničku jsme plánovali jo. Nó tam to bylo sporný, já jo, ona ne. ..já jsem Běďu nechtěl a ona jo. Bylo to tak vzájemný no.“

Pouze otec z rodiny 1 ve svých odpovědích opakoval **touhu po rodině, dítěti**.

(O1) „...protože ty roky běží. Pro založení další rodiny asi nemůže člověk tak dlouho čekat. Tak nějak bysme spolu chtěli mít děti. ...a nebudem tak starý, tak si snad nějaký děti pořídíme.“

V rozhovorech se často objevovala **orientační rodina rodičů**, tedy ta, kde rodiče vyrůstali a byli vychováni. Jak jsme již uvedli v teoretické části, dítě je socializováno primárně rodinou. V rodičích má různé vzory, identifikuje se s nimi a může si tak přenášet určité vzorce chování do svého života. Vliv orientační rodiny je poměrně značný na další rozhodování život dítěte.

(O2) „...naši to držíjou spolu furt, tak to je prostě ještě stará škola. Já jsem třeba taky tradicionalista... když se kousnu, tak jsem schopnej pro to udělat maximum i nasypat si popel na hlavu, tak prostě z toho se dá nějakým způsobem...“

(O3) „Žil jsem s mamou, já nemám tatu. V rodném listu je uvedený, to jako jo. Nežil s nama. Jako viděl jsem ho, to jo, ale nežil s nama. Nebyli vzatí.“

Vztah dětí a nových partnerů rodičů je z jejich pohledu bezproblémový. Rodičem se stáváme až po narození dítěte a tím získáváme rodičovské zkušenosti postupně.

(O2) „Člověk nemůže nikdy říct, že je na to rodičovství připravený.“

5.3 Pozice matky ve střídavé výchově

Kategorie byla vytvořena na základě těchto subkategorií: nový partner, další děti, orientační rodina.

U rodiny 3 došlo k uzavření manželství ze strany matky s tímto odůvodněním: „Prostě mně to bylo líto a to, máme spolu děti, třeba se změní. Jo až s tou svatbou jsem začala, že změní, bude lepší táta, proč né, tak zkusíme to a uvidíme.“

Všechny participanty, vyjma jednoho, ukončení manželství a odchod jednoho z nich, zaskočil a překvapil.

(M1) „...řekla jsem, že odcházím, že to nedám, tak pro něho to byl blesk z čistýho nebe.“

Jeden rodič byl překvapen odchodem druhého rodiče, ale ten s tím již nějakou dobu žil, emočně se s tím vypořádával, přemýšlel o ukončení vztahu a bilancoval mezi tím zůstat v manželství nebo odejít.

(M1) „...já jsem byla nešťastná...stejně jsem ten vztah chtěla nějakým způsobem jakoby zachovat, nikdy jsem si nemyslela, že bych se rozvedla.“

(M3) „...mě to bylo líto a to, máme spolu děti...“

Rodič - otec, který nepředpokládal ukončení manželství, byl také zaskočen.

V našem výzkumu se rozhodli pro ukončení manželství matky. Polovina z nich měla již v době trvání manželství **jiného partnera**. Nalezení nového partnera bylo vyústěním

problémů v manželství, kdy hledaly to, co u svého manžela neměly, co se jim nedostávalo, nebo měly jiná očekávání.

(M2) „...mě ten vztah tak nějak jako...tak intelektově nevyhovoval, nebo jsme každé jiné a máme jiný vzdělání, máme jiné potřeby o čem si vlastně povídat a co nás zajímá.... Člověk to většinou srovnává s tím nikoho nemít nebo to blbě to tak srovnává, ale já jsem to tak dělala.“

(M1) „...ne, oporu jako vůbec, vůbec ne.“

(M3) „...já si tě vezmu, třeba budeš dobrý táta, třeba se ti to spraví v té hlavě.“

Všichni participanti, kteří jsou ve vztahu s novým partnerem, jsou ve vztahu s ním spokojeni.

(M1) „Jsem stále se stejným partnerem. Náš vztah nám funguje, funguje to bezvadně.“

(M2) „Jsem taky zvědavá, jaký to bude teďka napodruhý, když ten vztah bude jiné. Protože teďka partner je úplně jiné jako povahově, jednak já s ním mám to vyžití intelektuální.“

(M3) „on je hodnej, všechno, mám ho ráda, on mě taky.“

Někteří participanti již v průběhu manželství přemýšleli o jeho ukončení, ale buď do toho zasáhly zdravotní komplikace, těhotenství matky nebo unáhlenost.

(M1) „...akorát jsem potratila. A to byla prostě poslední kapka. To bylo jak kdyby mi nějaký osud řekl, že to nemá být. Potřetí jsem potratila. A to je na psychiku strašně náročný.“

(M2) „Já si pamatuju dobře na zlom, když jsem byla tak ve 4. měsíci těhotenství už s Janem, a měli jsme takový dialog s otcem, po kterém bysme se rozešli, kdybych nebyla těhotná. Takže ono ehm jako zlomů bylo různých. Asi bysme spolu nebyli, kdyby nepřišlo to dítě.“

Seznámení dětí s novým partnerem rodičů proběhlo přirozeně po odstěhování ze společné domácnosti. Vztahy dětí k novým partnerům hodnotili všichni participanti kladně. Seznámení dětí s novým partnerem u rodiny 2 proběhlo po odstěhování matky ze společné domácnosti, kdy to dle jejího tvrzení byla podmínka otce.

(M2) „*Kluci ho poznaj, až si budeš bydlet sama. ...my jsme rok spolu byli, aniž by ho děti znaly. Nebo to je vždycky otázka, co do toho ještě vnese ten další partner.*“

(M1) „*...třeba Anna ju jde uspávat... Nebo třeba Ema tam máod ní spoustu hraček.*“

(M3) „*Strejda si s něma hraje, když může, je hodnější. Nevztáhl nikdy ruku na ně. To by udělal jenom naposled. Je v pohodě, hraje si s něma, chodíme aji ven. Prostě vymýšlíme nějaký activity, aby se zabavili, nebo takhlenc.*“

Vliv nových partnerů na výchovu dětí participanti nezmiňovali.

Mateřství jako podmínka pro výchovu dítěte byla pro matku důležitá.

(M3) „*...ona nemá děti...Že prostě sama nemá děti, neví, co je střídavka, co je mít dítě týden pryč...*“

Nikdy nevíme, jaký vliv bude mít nový partner na naši výchovu dítěte, jak nám do toho bude zasahovat, jaké má dřívější zkušenosti s dětmi. Výstižné je následující sdělení:

(M2) „*Nebo to je vždycky otázka, co do toho ještě vnese ten další partner.*“

Oba rodiče z rodiny 3 shodně uvedli, že děti nebyly plánované.

(M3) „*Obě dvě jsou neplánovaný, Anička jako z mé strany a Béd'a jako z jeho strany. Takže to máme takový jako, že jak kdybychom si to spíš udělali naschvál. On Annu chtěl a já ne a tak naopak.*“

Všechny matky v době rozhovoru měly **další dítě s novým partnerem nebo byly těhotné.**

(M2) „*...až když jsem otěhotněla...to jsou dvojčata...*“

(M1) „*Ted' já samozřejmě chci další děti. A tak jsem hrozně chtěla to dítě teda.*“

(M3) „*To bylo takový spíš...asi jo, no půl na půl, ono to přišlo tak nějak samo.*“

V rozhovorech se často objevovala **orientační rodina rodičů**, tedy ta, kde rodiče vyrůstali a byli vychovávaní. Jak jsme již uvedli v teoretické části, dítě je socializováno primárně rodinou. V rodičích má různé vzory, identifikuje se s nimi a může si tak přenášet určité vzorce chování do svého života. Vliv orientační rodiny je poměrně značný na další rozhodování život dítěte.

(M3) „*...já jsem adoptovaná, takže nevím...ale jestli mám ségru, nebo bráchu, tak to nevím.*“

(M2) „...mně moje rodina tak nevyhovuje... ve 14 vlastně odešla, jsem jiná a jako na návštěvu jednou za měsíc je to prima. Jako pro ně, pro ně je dobrý mít Anežku (matka), ale pro Anežku nebylo moc dobrý mít tu rodinu. Tak ona mě vždycky podporovala maminka asi. ... to moje dětství bylo hrozně krátký.“

Vztah dětí a nových partnerů rodičů je z jejich pohledu bezproblémový. Vyvstala tu jako podmínka výchovy „mateřství“.

5.4 Pozice dítěte ve střídavé výchově

Kategorie byla vytvořena na základě těchto subkategorií: potřeby, změny chování, pocity.

Participantů vnímali **pocity a projevy dětí** odlišně, někteří s větší citlivostí, jiní s menší. U rodiny 3 se otec nemohl vyjádřit k pocitům a projevům dítěte z důvodu jejich minimálního kontaktu.

(O3) „Já ani nevím, já vám to nemůžu říct, protože já když je vidím, tak je vidím za ten měsíc, jestli je vidím dvakrát, tak jsem rád.“

Matka 3 se vyjádřila skrz tvrzení svého dítěte.

(M3) „Ne, já jsem si třeba hrála s balónkem a on se mi odkutálel pryč, no a táta si toho všiml a malej Béd'a si to vzal a já jsem si to chtěla vzít zpátky a tata mě vynadal, že to je jako Béd'ův balónek, ale vždyť jsem si s ním hrála já a za všechno můžu jenom já. Já k němu nechci, to je hnusnej tata.“

U rodiny 1 participantů se snažili vnímat pocity a projevy dítěte. Vzhledem k tomu, že matka 1 hlídala většinou dítě v době nemoci a prázdniny, trávila s dítětem více času, tak se domnívala, že tento užší a častější kontakt s dítětem vyvolal řadu změn u dítěte.

(M1) „...tak bych řekla, že i ona (dítě) to začla vnímat, že že jakoby k němu nechce...“
Jak jsme již uváděli v kategorii komunikace, matka se nažila popsat pocity a projevy dítěte otci, ale rodiče měli navzájem nedůvěru ke svým tvrzením.

(M1) „Tak že jsem mu i v emailu popsala, co mi třeba říkala. Ona měla strach o toho tatínka úplně stejně jak já. Jako i teď je taková citlivější než si myslím, že by byla, kdyby to nebylo. Takže to pro ni prostě muselo být náročný.“

Můžeme vidět přenos pocitů matky na dítě, ale i vnímání komunikace rodičů dítětem.

(O1) „Ema vnímala napjatou atmosféru.“

Po změně výchovy si otec s dítětem o této skutečnosti nepovídal, opět se vracíme k předchozí kategorii komunikace.

(O1) *„Já nevím, jestli jí to vysvětlila. No my jsme to tak jakoby přešli. Ale jako myslím si, že Emě je po mě smutno. No tak je jí smutno podle mě víc po mě.“*

U rodiny 2 můžeme pozorovat, že rodiče byli schopni se více vyjádřit k pocitům a projevům dítěte. Do pocitů zahrnovali i obavu o děti, snaha o empatii k nim, přenášení vlastních zkušeností. Souvislost je možné vidět s intenzivnějším kontaktem rodiče a dítěte.

(O2) *„Musí se fakt jako hodně snažit, ty děti to neodpustijou. A to oni už zase vědí a mají možnost se těšit. ...třeba Jan jakoby strašně zlobí i tím, že je nespokojený. I když ty děti nemám, tak přemýšlím co a jak. ...já se vždycky snažím jakoby vcítit do toho děcka, abych věděl co on asi.. Úplně se mě vybavují některý situace z dětství, co jsem já sám nechtěl a naši mě do toho tlačili. , špatněji se mu jakoby pohybuje, není tak šikovnej motoricky. Takže my jsme si chtěli na to jakoby sami zvyknout a nějak na to pomalu připravit i ty děti. Když si vzpomínám, tak jako dítě jsem taky ty jistoty... ...my třeba rodiče víme, že to pro to dítě teďkon momentálně nejlepší model. ...vím, že děti jakoby víc táhnou k mámě.“*

(M2) *„...že to dětem strašně ublíží. Tak už jsme to trochu tak nějak dělali, ne nějak násilně. Jan je taková složitá povaha a ještě nám dá zabrat. Ten Jan je tak hrozně jako, umí si prosazovat svou a takovej jako sebevědomý. Šimon má malý sebevědomí... Jsou teda srandovně každé úplně jiné, tak jsem zvědavá, jaký budou ty další děti, ty povahy.“*

Potřeby dětí jsme si vymezili v teoretické části. U participantů se nejvíce objevovala potřeba jistoty, která v sobě zahrnuje mimo jiné také podání dítěti vysvětlení o aktuální situaci, což mu dává také pocit bezpečí.

U rodiny 3 matka podávala vysvětlení dětem, kdy děti vyjádřily potřebu kontaktu s otcem, chtěly za ním jet, proběhlo i vymezení oslovení partnera matky dětmi a vysvětlení situace ohledně rozvodu.

(M3) *„A on (otec) zakázal říkat, jako Anna, že nesmí říkat strejdo. Ale proč, jak mu má říkat? Oni ale nejsou kamarádi, aby mu (partner matky) říkal jménem. ...ona neví, kde a kam patří. Chodila domů v pohodě, těšila se domů. Já taky jako neříkám, někdy taky dostává nebo po prdeli nebo tak, když něco udělala jo. Myslím tak týden zpátky, co se ptaly jako na tatu. No však teďka v pátek si vás veme, vysvětlovala jsem*

jim to, aby to pochopily. ...děcka můžou si říct od 12ti nebo od 13ti roků, kde chtěou být, nebo tak nějak.

Tvrzení dítěte dle matky: Maminko, já jsem ráda, že ten tatínek tady není, strejda je hodnej, ten si s náma hraje a hlavně mě nebije.; Ona (dítě) se taky vyptávala aji takhlenc, takže jsem jí řekla, co bylo, proč to je, jak to je, proč jsme se rozvedli, chtěla vědět a tak.“

Otec 3 nevymezil v rozhovoru potřeby dětí.

(O3) „A prostě když nechce jít, tak ať mi to řeknou, já jí nutit nebudu, to je mi zase blbý. ...já nevím, co jí říká ona. Jako Anna to spíš pochopila, Béd'a ten je z toho takovej ještě mimo, to je malý děcko, ten nechápe, proč tam není táta a takový. Ted' jsem se dozvěděl, když jsem ju měl naposled, od Anny, že už ji o d září neuvidím. No ale tomu věřím.“

U rodiny 2 jsou potřeby dětí pro rodiče důležité, jejich potřeby znají a dokážou s nimi pracovat. Nejvíce byla respondenty uváděna potřeba jistoty. Názoru dítěte věnují pozornost a snaží se dítěti podat vysvětlení. Skrze střídavou výchovu a jejich intervalu střídání tak mohou lépe ovlivnit potřeby dětí.

(O2) „Když má člověk ty děti, tak je ve vleku těch událostí a řeší přítomný věci... děti máme oba dva strašně rádi a nechtěli jsme jim působit nějakou zbytečnou bolest. ... že se jakoby nic nemění, že stále budou mít jednoho tatínka i jednu maminku. ...jsme dlouho přemýšleli, jak kterej model by byl asi nejlepší pro naše děcka. ...je to o tom, že ty děti jsou s tím rodičem stále. ...aktivně se podílí ten rodič na tom, na všem...i na tom vývoji. Dostane nějaký ujištění, dostane nějakou jistotu. Je potřeba ho taky, ty děti někdy umírnit. Takže s hračkama chodí ano. Ony (děti) pořád potřebují jakoby ujišťovat. Jako prostě potřeboval to ujištění. ...u mě budou mět prostě ten domov, kterej si pamatujou, a mají ho zažitej. Abychom prostě byli schopni vyargumentovat ty potřeby těch našich dětí. ...hodně bavíme a otvíráme ty témata furt, aby jsme děti aktivovaly v tomto tématu, aby třeba řekli „a mě se to nelíbí“ nebo něco takovýho. Ale prostě nic takovýho nebylo. Akorát že budou mít dva pokojíčky, jestli se s tím srovnají. Tak a říkali, že jo. Jakoby dopředu jim to člověk řekne. Oni vědí vlastně na 14 dní nějakej program. Takže to jsme mu vysvětlili... ...ale vysvětlit mu to. Takže spíš jako vysvětlovat.“

(M2) „Že jsou taky zvyklý hodně cestovat nebo jako nejsou zvyklý na jeden nějakej fixní jako domov. Maj vazbu na rodiče... ...se jako od táty těšej zase ke mně na tu změnu a ode mě zase k tátovi. A nikomu se naopak nezačne jako stýskat. Těší se strašně, obzvlášť když

se ukázalo, že to jsou dvojčata. A přece klíčový je to, co člověk doma vidí. No a ... A teďka řeknou „táta dělá lepší bábovku“, to já tak ráda slyším. To je podle mě, že jim to taky prospěje do budoucna. No a taky teďka viděj navíc fungující vztah. Role tatínka není u nich nijak jako snižovaná, tatínek je jasně tatínek. ...věděli, že to dojde, že budeme mít dva byty. Jo, jako pár otázek bylo...jako proč to tak máme. ...jsem jim vysvětlovala...“

U rodiny 1 byl uváděn často pocit domova, který v předchozích rodinách nebyl uveden vůbec nebo se mu nepřikládal takový důraz.

(M1) *„...jsem více myslela na toho exmanžela než na tu dceru. Ale já jsem jí to řekla a ona tak jako úplně vydechla, a my jsme byli nějak venku na zahradě a najednou říká (dítě) „tady jsem doma“. Ty máš dítě a musíš myslet na to, co je pro něho nejlepší. Ale musí především oba ti rodiče zapomenout na nějaký: „Já mám práva.“ A já jako chápu, že ten otec má právo vidat to dítě. Tomu dítěti nejde o ten prostor tady. Ale o ten pocit toho zázemí. ...jí to stačí říct a vysvětlit proč. Ona potřebuje vysvětlit proč, jakoby třeba nemá běhat. Jo, už se těší (na sourozence).“*

Otec 1 u dítěte pozoruje větší potřebu dítěte po kontaktu s ním. Za domov pokládá ten, kde dítě a celá rodina vyrůstala. Otec naplňuje potřebu dítěte a věnuje mu čas jen sám bez své partnerky.

(O1) *„A jako teďka třeba já pozoruji, že té Emče, že Emička by i chtěla být častěji se mnou. Emča se u ní necítila jako doma, protože v podstatě původní domov je tam, kde v podstatě bydlím. To byl asi jeden, že tam Ema nebyla jako doma. ...že se tam Ema necítila úplně jako doma. ...chodíme spolu třeba na bazén. Třeba v sobotu odpoledne jdem spolu na bazén. Teď jak jsme byli na těch lyžích, tak jsme byli sami na těch lyžích. Nebo že třeba potřebuje, ale poutat hrozně pozornost, potřebuje být hlučná, aby byla pořád slyšet. Ema sama o tom začala jako vo té nějak vo tom střídání nebo jestli se chce střídat nebo něco. Dítě třeba v těch třeba pěti šesti letech jakoby nedokáže se ani jako rozhodnout, ono žije jakoby tou chvilkou a já si myslím, že by to mělo být v kompetenci jako rodičů.“*

V kategorii **změny chování** se objevovaly u dětí, kde již střídavá výchova nefunguje nebo je zrušena. U rodiny 2 se změny chování projevovaly v době společného soužití manželů, ve střídavé výchově změny chování rodičů nepozorují. Změny chování dětí po rozchodu rodičů jsme popsali v kapitole 2.2.

U rodiny 1 se rodiče rozcházejí ve svých tvrzeních, kdy matka sdělovala, že dítě mívalo noční děsy a bylo k matce více citově vázané, nerado ji opouštělo, při odchodu do školky plakalo, probíhal návrat k nižší věkové úrovni.

(M1) „ona úplně ráno měla historický záchvaty, že prostě nepůjde do školky pondělí, úterý, třeba když přišla ke mně, tak že nepůjde do školky a maminko, já tě neopustím a prostě nechtěla ode mě vůbec odcházet. Najednou nechtěla ani k babičce... Ema z toho byla špatná, teď ona si začla hrát na miminko a začla úplně, no jakoby...prostě chtěla se znovu připoutávat ke mně, jo chtěla prostě být menší. ...ona prostě, ono to bylo od začátku, že mi říkala, že nechce ode mě odcházet a tak. Já jsem tomu pořád nepřikládala jako nějakou velkou váhu. ...ona se tulí fakt hrozně, on chce prostě pod triko a chce byt zas v bříšku a pod sukňu. No přestala plakat, když chodila do školky. Pořád si mě prostě hrozně hlídá.“

Otec uváděné projevy matkou u dítěte nepozoroval. Uváděl však jiné změny chování po změně výchovy, tedy od doby, kdy je dítě svěřeno matce.

(O1) „A navíc tam proběhlo jakoby to, že Emička, že má noční děsy a takový, což nikdy jako neměla. ...nám prostě připadlo, že třeba jestli ta Ema nemá jakoby poruchu, třeba poruchu nějaké pozornosti nebo něčeho. Teď mám pocit už od toho novýho roku, že třeba jak se týká třeba hraní, že už vydrží prostě tak 5 min a pak hned roztahuje jako další hračky, jo. Teď já si s Emou hraju a říkám Emo teď si musíš chvílku hrát jakoby sama. A ty noční děsy nikdy neměla.“

Rodina 2, kde střídavá výchova stále probíhá, sleduje možné změny chování dítěte. Matka uvedla, že v době společného soužití starší dítě se začalo chovat dle otce a uvádí konkrétní událost.

(M2) „No a kluci, jo kluci už to pochyťovali, to mi přijde, že jsme se teda rozešli za 5 minut 12 nebo možná už i po 12, ono se neví, že jo, co v nich utkvělo. Takže co mi říkal otec, tak Jan už mi to říkal taky, co to bylo jo „co to tady to nádobí v tom dřezu, to si jako uklidíš kdy“. Já si myslím, že obecně, že jim to prospělo, ale jestli na něm to může být pozorovatelný, nevím, protože on spíš jakoby odrůstá ze svých nešvarů a tak nějak se učí líp ovládat.“

(O2) „... tak to sledujeme hodně bedlivě, jestli tam není právě nějaký takovej signál, jako jejich nespokojenosti, kterému by se dalo předejít a nějak to řešit aktivně. Protože nás

samotný zajímá, jak ty děti to budou zvládat, jestli tam nebudou nějaký kázeňský prohřešky, nebo jestli začnou zlobit. ...protože ty děti by to třeba špatně snášely, a to by rozhodilo jakoby celou tu rodinu.“

U rodiny 3 otec nepozoroval žádné změny chování, je možný vliv minimálního kontaktu s dětmi. Matka naopak sdělovala, že starší dítě nechtělo jít k otci, začal být hyperaktivní a chovala se zkratkovitě. U mladšího dítěte pozorovala změny chování v situacích, které dříve probíhaly bez problémů.

(M3) „Anička je hyperaktivní. ...kolikrát se stalo, že Anna nechtěla jít k němu (otci). Běd'a už 2x se mě stalo, hysterický řev, hysterický pláč u doktorky. Anna ho začala škrtit malýho Běd'u. ...z ničeho nic ho chytila a zahodila, že se málem bouchl hlavou o zem. Ony (děti) to snášely jako v pohodě (SV). Anna sice, byly tam ty začátky takový krušnější, že si myslela, bůh ví co, že maminku poslouchat nebude, tatínek je lepší, on kupuje dárečky. Ze začátku (SV) byla teda taková roztěkaná, důležitá. Postupně se to jako zmírňovalo, uklidňovalo se to. Ale on (otec), jak je mlátil, však ona se aji počůrávala. Jsou hyperaktivní, spíš Anička tan je nerv, s ňou je to těžký.“

5.5 Reálná podoba střídavé výchovy

Kategorie byla vytvořena na základě těchto subkategorií: výchovné styly, mimořádné situace, vliv okolí, chod domácnosti, disharmonie.

V kategorii nastavení střídavé výchovy jsme již uváděli intervaly střídání dětí mezi rodiči, které byly odlišné od soudního rozhodnutí. V této kategorii jsme se zaměřili na praktickou stránku střídavé výchovy, s čím se rodiče potýkali, co museli řešit.

Do **mimořádných situací** jsme zahrnuli převážně situace, kdy dítě onemocní a rodiče se musí domluvit, kdo bude s dítětem doma. Nemocí se tak může narušit interval střídání. U rodiny 1 se rodiče vyjadřovali tak, že dítě v době nemoci hlídala matka, kdy ji otec požádal a ona otce neodmítla. Následně to však vedlo k nedorozumění mezi rodiči. Pro otce znamenala střídavá výchova určitý řád. Musíme uvést, že tyto situace rodiče řešili při střídavé výchově, která již není platná. Otec má dítě na styky dle mimosoudní dohody rodičů. Otec jezdí na služební cesty mimo domov, v péči o dítě ho dokáže zastoupit jeho přítelkyně.

(O1) „Protože žena měla jakoby tu volnou, volnější pracovní dobu, tak jsem vždycky jí prosil, zda by mohla ona zůstat. Většinou, když Ema byla nemocná, tak zůstávala jako ona doma, tak já jsem si třeba vzal jeden den náhradní volno. Víceméně mně vycházela vstříc bývalá žena. Emička má ráda tu moji novou přítelkyni... A když jsem byl teďka na služební cestě, tak jak mám to úterý, tak jsme se domluvili, že ta přítelkyně vyzvedne Emičku ze školky a že ji tam ve středu ráno dá. To bylo dřív a zcela vyjimečně, snad jednou, dvakrát (vození dítěte k matce z důvodu stesku v době střídavé výchovy). Něco takového proběhlo, ale já jsem od toho ustoupil. Že zas si to dítě, nebo ta Emička si prostě nemůže říkat „tak teď chci být tam“- tak a my se všichni zblázníme, přeorganizujeme svůj program a přivezem Emu tam. Já taky v tom týdnu si musím nějakým způsobem plánovat práci a další aktivity.“

Matka uváděla, že bylo pro ni finančně náročné zůstat s dítětem doma.

(M1) „...tatínek nikdy jí neměl o prázdninách, když byla nemocná a tak. A pro mě to pak bylo i finančně samozřejmě náročný, že jsem nemohla do té práce.“

U rodiny 2 mimořádné situace rodiče zvládají dle otce, do péče o děti v době nemoci zapojují také prarodiče.

(O2) „U manželky se třeba trošku vyléčí a já ho třeba zase dostanu s kašlem a aktivně se podílí ten rodič na tom, na všem-jako na těch nemocech i na tom vývoji. ...že zapojujeme babičky. Moje mama hlídá. Ale ony ty děti našťěstí nejsou nemocní... Když má chřipku, tak je to jasný, je tu toho u koho je, má teploty, tak to neřešíme, já su třeba s něma doma anebo manželka je s něma doma.“

Otec a matka z rodiny 3 se o péči o dětech v době nemoci nevyjadřovali. Otec uvedl, že se dotazuje na zdravotní stav dětí u dětské lékařky.

(O3) „Já chodím občas teda jako za (dětskou) doktorkou se zeptat, protože od ní se to už nedozvím, že měli nějakou chřipku.“

V rámci **chodu domácnosti** zahrnujeme do tohoto termínu také bydlení rodičů, platby, zaměstnání rodičů a jejich příjmy, předávání oblečení dětí, návštěvy rodičů v domácnosti druhého rodiče, spolupráce se školou, učení se novým věcem, více plánovaných činností aj. Rodina 1 měla v době fungování střídavé výchovy rozdělené platby dle dohody.

(O1) „Já jsem platil jakoby tu školku, školkovný a bývalá žena platila obědy nebo když bylo něco potřeba, tak jsme se dělili napůl, prostě tak nějak to bylo. ...když už si chce někdo pořídit dítě, tak by na to dítě měl mít peníze nebo... Jako netvrdím, že dítě musí vyrůstat v nějakým luxusu, ale člověk by jako by měl mít nějakou jistou práci. Já vydělávám jakoby dost, partnerka má normální jako ty peníze.“

(M1) „No my jsme se na začátku snažili... ..on měl na účtě sto tisíc a já jsem neměla za co koupit prací prášek.“

U rodiny 2 se rodič aktivně podílí na výchově dětí, jsou domluveni na hrazení potřeb dětí, mají nastavený systém předávání oblečení. Bydliště rodičů je na stejném sídlišti.

(M2) „...to není daleko. To sídliště je furt stejný, chodí skoro pořád stejnou cestou. Je jasný, že zatím jsem měla já vyšší příjmy, takže takový ty složenky jsem na děti platila já. I když teďka teda ty příjmy, jako nám se oběma to samozřejmě změní. Mně tou mateřskou a on se stává OSVČ, takže nevím, tak nějak, snad se nějak vždycky domluvíme. Máme takovou tašku, předávací, takovou šikovnou, že se hodí na rameno... Ta změna probíhá tím, že si je vyzvedne jinej rodič z tý školky, že jo, ráno je tam zaveze jinej, než je odpoledne vyzvedává. A to je pondělí, středa a pátek. A když je teda pondělí, středa nebo pátek a já si teda jdu vyzvednout Šimona, tak vedle jeho skříňky je ta taška. A v té tašce je to, co z něj otec vyslíkl, z těch kluků vyslíkl, když si je minule bral. Takže tam je špinavý oblečení, což se tak akorát vejde do té tašky, nebo i nějaký věci, co měly s sebou. Ale netýká se to bund a botů, který mají jenom jedny, protože proč by jsme to měli všechno dvakrát. Děti to vůbec nějak nezatěžuje a my to hodíme přes rameno, když s něma odcházíme. Když teda měly větší dárky a větší věci jako, že lyže se kupovaly na vánoce, aktovka a takový. Tak mi to otec napsal, co kupuje a půlku jsem mu na to dala. Takže na ty větší společný věci, který se samozřejmě hodí mít jenom jednou jako lyže, takže se domluvíme a koupíme no. Já teda oceňuju a řekla bych, že on třeba taky, že máme nakonec i některý dny pro sebe, což jsme vůbec neměli. Takže teďka se slučujou dva faktory, že ti kluci už jsou úplně jiní a to že teda máme i víc času, že je máme jenom půlku času, tak obojí, tak teďka už jsem takovej jako důstojnej člověk, že prostě (smích) mám i svůj život. Takže si je, fakt se na ně potom těším a užiju si je jako jo no. Děti jsou teďka prima. ...ted'ka jsme byli zároveň, protože jsme oba chtěli, chtěli jsme si poslechnout, co on teda právě. I u zápisu jsme byli oba.“

Otec uváděl shodná tvrzení s matkou. Našel novou roli ve svém životě a to roli matky.

(O2) „...my vlastně máme s manželkou všechno dvakrát. Ale ty drahý jako zimní bundy máme dvě. Člověk víc plánuje, naučil jsem se ten čas plánovat, aby ty děti ten čas jakoby aktivněji trávily. Naučil jsem se vařit, a je to i levnější. A u každého mají něco, u manželky mají králíky, u mě zase mají stavebnice. Je to taky aktivnější, že i pro nás pro rodiče je jakoby snažší se orientovat v tom, co berou ve škole. To už teďkon vykládám né, jak to vidím já, ale spíš jak to vidí děti. Jakoby dopředu jim to člověk řekne. Oni vědí vlastně na 14 dní nějaký program. Že to mají jakoby organizovaný. A to se samozřejmě informujeme...Takže víme, co a jak a kde má zabrat, a že teda ve čtení, takže teda čteme, vnímáme, že ty děcka musíme, jakoby tlačit dopředu. Když jdu třeba k nim na návštěvu...mě kluci chtějí ukázat nějaký hračky Tak já jdu, pochválím jeřáb, pohladím králíky, udělám si to svoje kolečko tam, aby ty děti věděly, že mám ten přehled i o té druhé domácnosti...a tak to nějak jakoby funguje. Že je to o té návštěvě. Na tom partnerovi je aby ty děcka jakoby viděly, že ti rodiče o sobě vědí a ony potom nejsou tak přidrží. My tomu říkáme „na střídačku“, abychom mu to jakoby nějak zevšeobecnili, aby to dobře pochopil. Musí být mámou aji tátou, takže mě to samozřejmě posouvá i do té role matky. Takže pofoukat, pohladit, pomazlit se jako... Takže to samozřejmě ano. Prostě člověk se naučí vařit, člověk ví, že se musí spolehnout na sebe. Aktuální potřeby řešit, řešit a řešit. Člověk se naučí nějaký nový recept, že. A teď jim to tam hned naservíruje a: „To já jest, nebudu a to mě nechutná!“

Rodina 3 řešila převážně rozdílné příjmy rodičů. V předávání oblečení neměli rodič neshody.

(M3) „...protože on měl víc peněz, měl více možností jak jí koupit, to jí koupit, prostě ji rozmazloval, jednoduše. Takže Anna byla top. Běd'a teda ne, Běd'a byl plínky ještě to a to. Na začátku jsem mu dávala já věci, protože on se uspořádával a nakoupil si, podepsal si to, abychom si to nepletli. Když náhodou se stane, že je oblékl do svého, tak já jsem to vyprala a dala na bok, aby mně se to zase nepletlo. Když má (starší dítě) jít teďka k tomu tátovi, sundá si brýle moje a tma už nosí ty svoje u taty. Ono to fungovalo, někdy to tam jako taky skřípalo, nebo takhlenc, ale jako takhlenc to fungovalo v pohodě.“
Otec bydlí se svou matkou ve městě, matka dětí bydlí na vesnici.

(O3) „Mně nedělá problém, protože já bydlím s mamou, já jsem si ji stáhnul k sobě kvůli dětem. Jako volám, když mám čas, jako to jo to ji zavolám, teď jsem jim dlouho nevolal to je fakt.“

Kategorie **disharmonie** je poměrně široká, jedná se o nesoulady rodičů v rámci oblečení, školní docházky, stravy a věku dětí pro střídavou výchovu, dále v rámci finančních neshod rodičů. U rodiny 1 převažovaly nesoulady v rámci aktuální výchovy, tedy když je dítě svěřeno do výchovy matky. Rodiče představují své pohledy na střídavou výchovu, kdy otce aktuálně trápil malý vliv na výchovu dítěte.

(O1) „Jako nejsmutnější na tom je, že v podstatě té střídavé péči by se ta Ema nebránila. Že jí to jako tak nevadilo, že byla takhle zvyklá. ...jaksi trápí nebo já nevím co, že bývalá žena prostě si vychovává Emu sama a jako můj názor na věc jakoby přehlíží. ...že by Ema mohla být ve školce ve městě, teda ve škole, tak že to nebude problém. I to v tom byly ty peníze. To byly jako by ty tři důvody, proč ona asi chtěla tu péči, mít tu Emu v péči. Ema bude chodit do školy na vesnici. Má to blízko, má to dostupný. Ale to jsou věci, kdy ona (matka) začne vysvětlovat, že bych mohl Emu vozit i si ji vyzvedávat. No a teď to v podstatě vrcholí tím, že my jsme měli chybu ve vyrovnání jako ve smlouvě. ...nebo takovej dost velkej ústupek (otce ze střídavé výchovy). A člověk přemýšlí nad tím, jaký to bude mít vliv na to dítě. Jestli prostě nedělá skutečně nějakou chybu, jestli prostě neustupuje z něčeho... A někdy mám třeba pocit, že Ema, tak jako i bývalá žena nedá prostě všechny věci (oblečení) jakoby. No právě že jako nebere, tak já ji ani moc nepodporuju, aby si brala obráceně ty hračky. No jako někdy mě to je trochu líto, No teď byla taková scénka, mně to připadlo takový dětinský, že jsem byl obviněnej z toho, že mám u sebe oteplováky. Á tak mi vysvětlila (matka), že jako všechno i ponožky a tak mám vracet zpátky jako špinavý. Říkám tak to už snad je normální oprat. ...že to je věc, nad kterou by se člověk mohl povznýst. Já bych si prostě přál, aby to fungovalo v jakési takové pohodě a jak normálně. I jsem teda smířenej s tím, že když už to teda musí být, tak ji má teda v té své péči. A že to ta Ema jako bude mít jednodušší na to dojíždění a jakoby že to prostředí bude mít. Ta střídavá péče má vždycky to svoje. Střídavá péče má vždycky nějaký výhody a tohle. Že to ta Ema bude mít jako jednodušší s těma kamarádka. Tak třeba co se týká jídla; že jsem jí chtěl nějak naznačit, ať Emu necpe na večer jako sladkým. Ať jí nedává na večeri krupici nebo palačinky. O to víc je Ema taková jako divoká, že pak má na ni vliv cukr. Já mám pocit, že jí to tak bývalá žena nedává. Tak to je takový potom na prd, no.

Když ona mě, ona vám odsouhlasí „né, já jí to nedávám“ a pak se Emy zeptáte, Maminka, měli jsme palačinky, krupicu. To prostě ve shodě nejsme. ...ona (matka) jak má volnou pracovní dobu a jestli ted'ka, jestli ted'ka je víc doma, tak ju třeba nedává do školky, třeba v pátek. A já jsem říkal „ale ty, to by bylo lepší, no myslím, že by bylo lepší tu Emu jako dávat do školky už jak pravidelně. ...měl bych tu střídavou péči, ale žádnéj užitek, žádnou tu radost, nebo to co od toho člověk očekává, by z toho stejně nebylo.“

Matka uváděla nesoulad v rámci péče o dítě v době nemoci, o prázdninách, řeší i aktuální výchovu dítěte.

(M1) *„Já když jí můžu prostě, když jí nemusím dát do školky (s úsměvem), tak jí tam nedám. Když jí můžu vzít po obědě, tak jí vezmu prostě, aby prostě byla, co nejmíň někde pryč. ...mi vadilo, že já jsem s ní pořád doma a on mi nedá jakoby nic navíc, i když je nemocná, i když jsou prázdniny. A bral to všechno strašně automaticky jo. Byla jsem vždycky já doma, samozřejmě jsem mu neřekla, že nemůžu, samozřejmě pro mě bylo nejdůležitější to, že můžu být s ní a prostě byla jsem ráda, že teda jako mám aspoň více možnost být s ní. Takže ona prostě na tu střídavou péči byla strašně malinká, myslím si, že to nejdůležitější. ...tatínek jí neměl čas hlídat jí o prázdninách a já jsem se prostě naštvála...střídavá péče muže fungovat buď u dost velkých dětí (důraz) anebo když ty rodiče komunikují úplně normálně a bydlí třeba pres ulici a můžou se normálně vidět. Ale tohle vidím jako docela velkou chybu no, co jsem udělala. Jakože donutil nás k nějaké dohodě o nějakém nižším výživném, teda aby na to tatínek přistoupil a mě to přišlo úplně scestný. Já jsem samozřejmě přistoupila na tu nejnižší částku, kterou soudkyně povolila vůbec. Jo já jí chystám věci. Jenomže tatínek má pocit, že prostě on se stará stejně, takže mi ty věci nevrací. Takže to jsou hádky už kvůli úplným blbostem. v tom městě je dost odlišný taky nějaký standard oproti tomu, kdy já bydlím na vesnici. No, a to se potkáme jenom spíš v tu neděli. Jinak se nepotkáváme, protože si ji bere ze školky. Já si myslím, že to není úplně optimální, pro něho je strašná překážka ta cesta teda. Ale myslím, že by Ema měla vidět, že se doma prostě rozloučí a jede, že to nemá být ze školky... Ale Ema třeba nechodí do školky každéj den. Protože já když nemusím do města, tak pro mě je to prostě strašně drahý, no. Takže ji do školky nedávám, navíc jako mě připadá, proč by ji furt měl někdo jinej něco učit, když může být se mnou doma, se mnou vařit a prostě ještě někdy naučíme hodiny, ted' zrovna si myslím, že to rozumný*

není. Stejně tak si myslím, že je úplná blbost střídat se rodiče v jednom domě. To je úplně stejná blbost jak ta střídavka.“

U rodiny 2 se vyjádřila matka v rámci možných budoucích neshod s otcem ohledně plateb potřeb dětí vzhledem ke změně příjmů obou rodičů.

(M2) *„U nás ty peníze taky jsou potencionálně jako výbušná věc. Takže my vlastně o těch svých skutečných možnostech, teďka už to nebude na papíře, doteďka to bylo jasně daný, ale teď u jednoho to ani nebude. Bude to na tom, jak si budeme věřit.“*

Otec z rodiny 3 děti neviděl téměř měsíc, s matkou nejsou ve shodě ohledně docházky staršího dítěte do školy.

(O3) *„Že ona ji přihlásila, já vlastně budu dávat malého do školky do vesnice a nechápu, jak budu stíhat ju dávat do školy až do jiné vesnice. Vůbec to tak nefunguje, to fungovalo akorát, když jsem byl bez práce, tak to fungovalo, A fungovalo, když jsem dělal, ono to ze začátku jakžtakž asi po tu dobu než ona vlastně porodila do toho záři. ...si vemte, že jsem je neměl měsíc. Ted' si jedu v pátek a budu je mít patek, sobota, neděle po měsíci. Já jsem chtěl minulý týden, protože Anna měla nějaký vystoupení v sobotu, tak říkám dobrý já se vezmu alespoň malého, včera jsem se dozvěděl, že oni jeli pryč. ...ona vám ho taky vytáhne ty jsi taky pro ně nejezdíš, no nejezdím, protože jak chodím do práce, ale ty mi je máš dávat, když mám volno.“*

Matka nebyla přesvědčena o střídavé výchově jako o vhodné formě výchovy. Matka trvala na předání obou dětí otci, v opačném případě otci jedno dítě nedala ke styku.

(M3) *„...já jsem to chtěla tolikrát zrušit... ..on si vzpomněl, že on chce děti. Říkám: „proč nenapišeš den nebo 2 dny dopředu? Protože já nám už něco naplánovanýho, tak už to nemůžu zrušit, protože už tam pojedem.“ No akorát ted' jsem spletla to, že my jsme 14. února měli jít na ples s manželem, ale já jsem se spletla, já jsem řekla na karneval. A že teda jestli mu dám Kubu. Já říkám: „No jo, Kubu, máš ale dvě děcka, nemáš jen jedno.“ A tak jsem mu ho nedala. ...chtěl taky, dvakrát chtěl Kubu jenom. ...takže 4 tisíce mi dluží. ...si chcu aji změnit tu sazbu na ty peníze. Že bych chtěla zrušit tu střídavou péči a mít je já u sebe.“*

Odlišnost ve **výchovných stylech** sdělili rodiny 1 a 2.

(O1) *„...že Emu péruju jenom a já zas mám pocit, že tu výchovu má až prostě moc volno.“*

(M1) „...on (otec) je pedan... Moje mamka je taky dost dirigent, takže já to mám zas úplně obráceně, protože vím, že to není k ničemu.“

Rodiče 2 mají shodné hlavní výchovné rysy, kdy je pro ně důležitá jednota rodičů.

(M2) „Tak když budeme mít pocit, že jedno dítě je třeba někam jako kdyby, proti jeho vůli někam tlačit, protože to je pro jeho dobro, tak ještě vím, že to prostě vždycky musím konzultovat ještě s tím otcem. ...jak jsme rozdílní, tak máme i nemáme stejné názory na to, co s nima. ...spíš potřeba, aby my jako jsme se semkli proti němu svým způsobem, aby s náma nemával, protože tu tendenci mávat s druhýma má obrovskou...“

(O2) „Je potřeba ho taky, ty děti někdy umírnit a jakoby stát za tím druhým rodičem, aby prostě ty děcka nemohly toho zneužívat. Furt s něma pracujem, aktivně. Tak chtěli jsme děti, chtěli jsme, tak se musíme starat. ...jako ten střet v té naší výchově, tam to vždycky jakoby třelo. Manželka je hodně taková liberální v té výchově. Oba víme, že vyhrožování je špatný, že takhle je jakoby nevychováme.“

Z rodin 1 a 3 se objevoval možný vliv širšího, ale i blízkého okolí na rodiče v rámci výchovy dětí. Naopak u rodiny 2 se tato informace neobjevila.

(O1) „...jak je teď na té vesnici, tak i ten tlak toho okolí... ...že úplně nechápe tu střídavou péči, že mají za to, že když má tu střídavou péči, že je jakoby špatná matka. Já si myslím, že i ten tlak toho okolí způsobil změnu těch jejích názorů... Jinak si myslím, že vynucená střídavá péče jako nemá smysl. Ve školce ona byla v pohodě a pak mi tvrdili, že byla mnohem veselejší, já nevím. Mně to připadlo teda na stejno.“

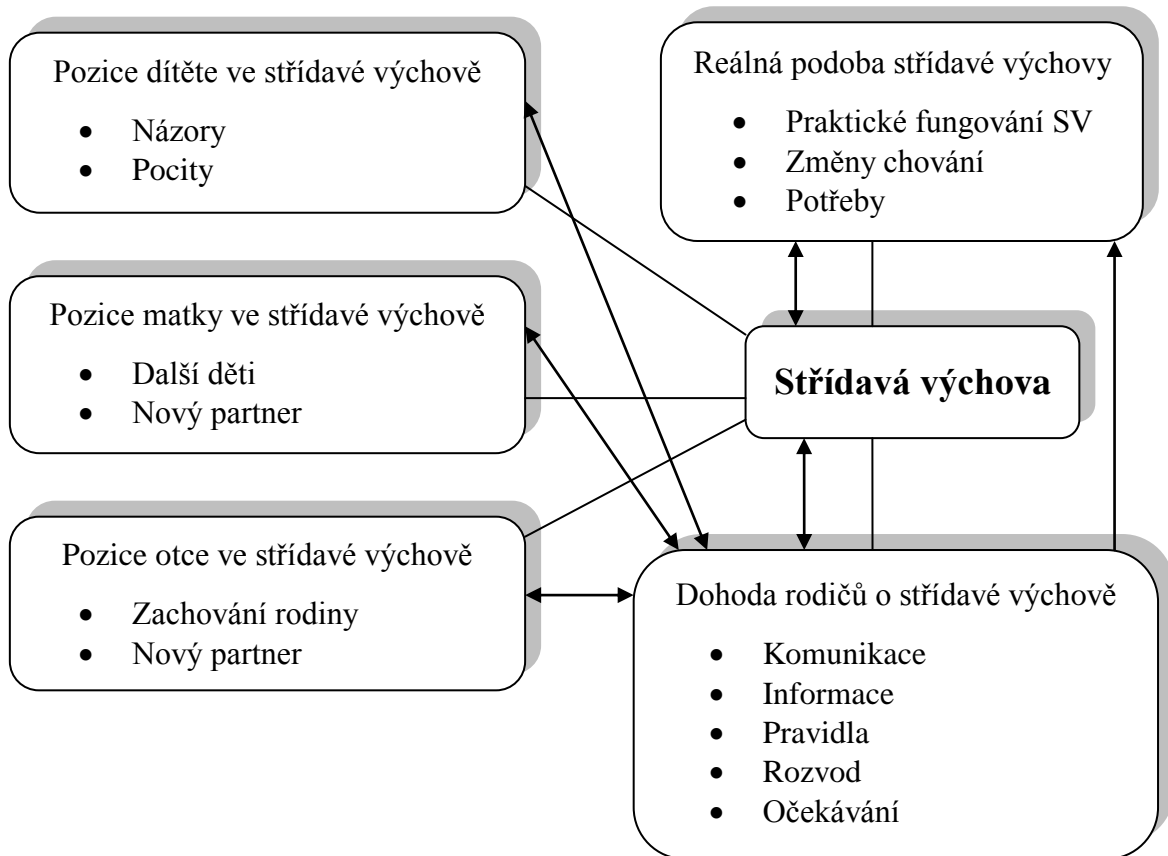
(M1) „I jsem se snažila nějakou chvíli to jakoby v očích známých i podpořit. ...mu tolik záleží na tom mínění těch sousedů.“

(O3) „Protože víte, co tam je, to jinak on to schvaluje všechno on, ne ona. On když řekne ne, tak ona řekne ne.“

(M3) „Jo a mě tam štválo, že ona (přítelkyně otce) se nabourává k nám, mluví nám do toho. Vlastně tady ten manžel ten vůbec to neřešil, musíte si to vyříkat vy dva. On se do toho nepletl, nelíbilo se mu to sice, ale nepletl se do toho.“

5.6 Model střídavé výchovy a jeho interpretace

Model střídavé výchovy obsahuje propojení subkategorií a kategorií. Tento model nám poskytuje náhled na pozice jednotlivých kategorií a jejich provázanost.

Obrázek 2 – Model střídavé výchovy

Střídavá výchova - název celého modelu, jedná se o hlavní myšlenku, událost, kde se kolem koncentrují ostatní kategorie.

Dohoda rodičů o střídavé výchově – události, které vedou ke vzniku fenoménu. V našem případě hovoříme o rozvodu, komunikaci, očekáváních, informacích a pravidlech. Dohoda rodičů o střídavé výchově obnáší stanovení pravidel, podle kterých se rodiče a děti orientují. Má následně vliv na reálnou podobu střídavé výchovy.

Pozice dítěte, otce a matky ve střídavé výchově – obsahuje názory, pocity, nového partnera, další děti a zachování rodiny. Všichni „aktéři“ střídavé výchovy jsou ve vzájemném kontaktu.

Reálná podoba střídavé výchovy – je následek jednání, ať už úmyslného či nikoliv. Zahrnujeme zde praktické fungování střídavé výchovy, změny chování a potřeby. Tvoří nám praktickou stránku této formy výchovy.

6 DISKUZE

Střídavá výchova je jedna z možností formy porozvodové péče o děti. Jde o udržení kontaktů rodičů s dítětem, v co nejširší možné míře, jak tomu bylo při společném soužití rodičů. Oba rodiče tak mají vliv na výchovu dítěte v této formě výchovy a mají o tuto výchovu zájem. Tento zájem není však zbraní proti druhému rodiči a neměla by být ústupkem jednoho rodiče.

Již při přemýšlení o možných vhodných formách výchovy je třeba si zodpovědět důležité otázky a najít si potřebné informace, případně si o tyto informace umět říci. Při hledání informací, kterých je např. na internetových stránkách velké množství, je nutné filtrovat, používat svůj „selský rozum“. V míře negativních příběhů o střídavé výchově lze najít i příklady dobré praxe. Právě tyto příklady by měly být více medializovány a lidé by se s nimi měli seznamovat. Je nutné vždy zvažovat tuto formu výchovy individuálně.

Střídavá výchova má několik podmínek, za kterých je možné tuto formu realizovat. Ideálně by si rodiči měli sednout a odpovědět si reálně, zda jsou schopni tyto podmínky splnit, vždy s ohledem na dítě. Názor dítěte by měli znát především rodiče a také další instituce, které se dostávají do kontaktu s rodinou, tj. sociální pracovník a soud. Co u jedné rodiny může bezproblémově fungovat, u druhé rodiny to může znamenat problém. Hranice a pravidla hrají podstatnou roli, měly by být všem zúčastněným osobám na střídavé výchově (otec, matka a dítě) jasné a srozumitelné. Je třeba s nimi seznámit i další blízkou rodinu a okolí, aby nedocházelo k negativním dopadům na děti a potažmo pak na celou rodinu. Pravidla mohou mít i písemnou podobu.

Rodiče mohou vyzkoušet tuto formu výchovy „nanečisto“ tedy tak, aby lépe mohli pojmenovat potřeby dětí, mohli sledovat jejich vývoj a případné změny chování. Také rodiče mohou pozorovat své pocity, postřehy, neshody, které se u nich v této době objeví a mohou s nimi dále pracovat. Pozorování klade určité nároky na rodiče v oblasti jejich schopnosti empatie a otevřené mysli. Mohou pak snáze ověřit svá očekávání a správnosti nastavení modelu výchovy.

Při otevřené komunikaci mezi rodiči a dětmi je připravena půda pro lepší fungování dalších vztahů do budoucna. Jednota rodičů dá dětem jistotu, ale zároveň i samotným rodičům. Děti i rodiče mají potřebu jistoty a určitých stereotypů. Rodiče dětem předávají model výchovy a vzorce chování. Pro většinu rodičů je komunikace důležitý aspekt,

u některých funguje, u jiných méně. Pokud se vyskytnou nějaké neshody, tak je řešit včas, případně požádat o pomoc odborníka (např. poradny, mediační centra, OSPOD aj.).

Po ověření fungování modelu je možné podat návrh k soudu na schválení dohody o svěřeni dítěte do střídavé výchovy rodičů. Soud i vzhledem ke své přetíženosti by měl rozhodovat nejen na základě dohody rodičů, ale jejich důkladným výslechem, případně pohovoru s dítětem.

ZÁVĚR

Střídavá výchova je jedna z možných forem péče o děti. Soudem schvalovaná forma výchovy má určité podmínky, které je nutné s rodiči řádně projednat. Je třeba zvážit všechny výhody a nevýhody, které střídavá výchova obnáší.

Střídavá výchova klade vysoké nároky na rodiče, ale i na děti. Je tedy nutné, aby všechny zainteresované strany (rodiče, děti, sociální pracovník, soud) posoudili vhodnost této formy výchovy. Dosažení dohody rodičů by nemělo být jediným kritériem pro rozhodnutí soudu. V praxi mohou soudy požadovat, aby rodiče prokázali, že jsou schopni praktického fungování střídavé výchovy a tím odložit rozhodnutí o této výchově na nezbytně nutnou dobu. V tomto mezidobí se ukáže, zdali střídavá výchova je vhodná, jak pro děti, tak pro rodiče.

V diplomové práci jsme se zabývali pohledem rodičů na institut střídavé výchovy, na jejich motivaci při rozhodování a změny, které nastaly po praktickém zavedení tohoto modelu výchovy. V našem výzkumu byla pro rodiče velká motivace mít stálý vliv na výchovu dětí, dále sdílení každodenních událostí, nejen radostí, ale i povinností. Převážná většina rodičů si zjišťovala informace o této výchově hlavně na internetu, kde nacházely především negativní informace o práci orgánu sociálně-právní ochrany dětí a o soudech. Rodičům chyběli příklady dobré praxe. U dvou rodin docházelo k nedodržování soudem stanovených intervalů střídání dětí. Tyto rodiny si nastavily vlastní intervaly střídání s ohledem na potřeby a věk dětí. Z výzkumu dále vyplynulo, že pro fungování střídavé výchovy je nutné, aby se rodiče dohodli na pravidlech, které budou dodržovat. Například otázky financí (přídavky na dítě, sleva na dani), bydlení (trvalý pobyt dítěte, blízká bydliště rodičů), mimořádných situací (nemoc dítěte, vánoční svátky) aj. Není v možnostech soudu, aby všechny tyto otázky byly obsaženy v jeho konečném rozhodnutí. V našem výzkumu se ukázalo, že jedním z důvodů selhání střídavé výchovy byla nedostatečná komunikace rodičů. U zkoumaných rodin došlo po zavedení střídavé výchovy k různým změnám. Především byly vnímány změny v chování dětí, jako jsou fixace na matku, impulzivní jednání, větší citlivost, plačtivost atd.

Střídavou výchovu nelze posuzovat v obecné rovině, vždy je nezbytné přihlížet ke všem okolnostem v dané rodině tak, aby bylo rozhodnuto v co nejlepším zájmu dítěte a ne rodiče.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY**Monografické publikace**

- [1] ČÁP, Jan a Jiří MAREŠ. *Psychologie pro učitele*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-717-8463-X.
- [2] DUNOVSKÝ, Jiří. *Dítě a poruchy rodiny*. Praha: Avicenum, 1986.
- [3] DUNOVSKÝ, Jiří. *Sociální pediatrie: vybrané kapitoly*. Vyd. 1. Praha: Grada Pub., 1999. ISBN 80-716-9254-9.
- [4] HRUŠÁKOVÁ, Milana. *Dítě, rodina, stát: (úvahy nad právním postavením dítěte)*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 1993. Spisy Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně, sv. 124. ISBN 80-210-0694-3.
- [5] MASÁKOVÁ, Václava. Psychologický pohled vývoj rodiny a potřeby dětí. In: BOKOVÁ, Ludmila. *Rodiče, děti a jejich problémy: sborník studií*. 1. vyd. Praha: Sdružení Linka bezpečí, 2011, s. 25-33. ISBN 9788090492004. Dostupné z: <http://www.vyzkum-mladez.cz/zprava/1378730213.pdf>
- [6] MATĚJČEK, Zdeněk. *Dítě a rodina v psychologickém poradenství*. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1992. Knihnice psychologické literatury. ISBN 80-042-5236-2.
- [7] MATĚJČEK, Zdeněk a Zdeněk DYTRYCH. *Přestali jste být manželi, ale zůstáváte rodiči*. Praha: H&H, 1992. ISBN 80-854-6753-4.
- [8] MATOUŠEK, Oldřich a Hana PAZLAROVÁ. *Hodnocení ohroženého dítěte a rodiny v kontextu plánování péče*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-807-3677-398.
- [9] NEŠPOROVÁ, Olga. Mateřství a otcovství v současnosti s přihlédnutím k historickému kontextu. *Lidé města: Urban People* [online]. 2012, roč. 14, č. 3, s. 457-486 [cit. 2013-12-19]. DOI: 1212-8112. Dostupné z: <http://lidemesta.cz/assets/files/LM-pdf/Nesporova.pdf>
- [10] NOVÁK, Tomáš a Bohumila PRŮCHOVÁ. *Předrozvodové a rozvodové poradenství*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2005. ISBN 978-802-4714-493.

- [11] PROCHÁZKOVÁ, Jana. Porozvodová péče o děti. In: BOKOVÁ, Ludmila. *Rodiče, děti a jejich problémy: sborník studií*. 1. vyd. Praha: Sdružení Linka bezpečí, 2011, s. 59-79. ISBN 9788090492004. Dostupné z: <http://www.vyzkum-mladez.cz/zprava/1378730213.pdf>
- [12] PRŮCHA, Jan, Eliška WALTEROVÁ a Jiří MAREŠ. *Pedagogický slovník*. 3., rozš. a přeprac. vyd. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-717-8579-2.
- [13] SMITH, Heather. *Děti a rozvod*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-717-8906-2.
- [14] STRAUSS, Anselm. *Základy kvalitativního výzkumu: Postupy a techniky metody zakotvené teorie Přel. S. Ježek*. 1.vyd. Boskovice: Albert, 1999. ISBN 80-858-3460-X.
- [15] ŠIMÍČKOVÁ-ČÍŽKOVÁ, Jitka a kol. *Přehled vývojové psychologie*. 2. nezměn. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, 2003. ISBN 80-244-0629-2.
- [16] ŠPAŇHELOVÁ, Ilona. *Dítě a rozvod rodičů*. Praha: Grada Publishing, 2010. ISBN 978-80-247-3181-0.
- [17] WARSHAK, Richard Ades. *Revoluce v porozvodové péči o děti: otcovský faktor a mystika mateřství*. 1. čes. vyd. Překlad Eduard Bakalář. Praha: JAN, 1995. ISBN 80-855-2916-5.
- [18] WIEGEROVÁ, Adriana et al. *Začínající výzkumník: (od magistra k postdoktorandu)*. 1. vyd. Zlín: Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně, 2013. ISBN 978-80-7454-315-9
- [19] ZAKOUŘILOVÁ, Eva. *Speciální techniky sociální terapie rodin*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2014, 191 s. ISBN 978-802-6205-838.

Právní předpisy

- [2] ČESKO. Zákon č. 89 ze dne 03. dubna 2012 občanský zákoník. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2012, částka 33, s. 1026-1365. ISSN 1211-1244. Dostupné také z: http://aplikace.mvcr.cz/sbirkazakonu/SearchResult.aspx?q=89/2012&typeLaw=zakon&what=Cislo_zakona_smlouvy
- [2] Česká republika. Test způsobilosti zasáhnout do zájmu dítěte při rozhodování o střídavé výchově. In: *Sbírka nálezů s usnesení Ústavního soudu ČR*. Brno, 23. 02.

2010, 1206/09. Dostupné z: http://nalus.usoud.cz/Search/GetText.aspx?sz=3-1206-09_3

Časopisecké příspěvky

- [3] HRUŠÁKOVÁ, Milana a Tomáš NOVÁK. Reálně o společné či střídavé porozvodové výchově. *Bulletin advokacie*, Praha: Ústředí čs. advokacie, 1999, roč. 29, č. 3, s. 30-34. ISSN 1210-6348. Dostupné z: http://www.cak.cz/assets/files/179/BA_99_03.pdf
- [2] LUŇÁČKOVÁ, Oldřiška. Muži versus ženy - právní úprava střídavé výchovy. *Právo a rodina: rodina, manželství, děti a mládež, dědictví*. Praha: Linde, 2011, roč. 12, č. 10, s. 16-19. ISSN: 1212-866X.
- [3] ŠPAŇHELOVÁ, Ilona. Střídavá výchova o děti po rozvodu očima psychologa. *Právo a rodina: rodina, manželství, děti a mládež, dědictví*. Praha: Linde, 2005, roč. 7, č. 5, s. 1-5. ISSN 1212-866X.

Elektronické příspěvky a články

- [4] KLIMEŠ, Jeroným. Střídavá výchova a styk s dítětem po rozvodu. In: *Události a názory* [online]. Praha, 2009 [cit. 2014-04-07]. Dostupné z: http://klimes.mysteria.cz/clanky/psychologie/stridava_vychova.pdf
- [2] MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ. *Sociálně - právní ochrana dětí v případech rozvodových a rozchodových konfliktů: Metodický materiál*. Praha: MPSV, 2012. ISBN 978-80-7421-048-8. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/files/clanky/14824/konflikty.pdf>
- [3] Rozvody: Rozvody podle místa pobytu. ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Demografická ročenka České republiky 2012* [online]. 2013, 14.03.2014 [cit. 2014-03-31]. Dostupné z: [http://www.czso.cz/csu/2013edicniplan.nsf/t/07003E27C2/\\$File/401913rc01.pdf](http://www.czso.cz/csu/2013edicniplan.nsf/t/07003E27C2/$File/401913rc01.pdf)
- [4] Sňatečnost. *Český statistický úřad* [online]. Praha: Český statistický úřad, 2013, 19.8.2013 [cit. 2014-04-04]. Dostupné z: <http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/snatecnost>

- [5] Zaostřeny na muže a ženy 2013: Rozhodnutí soudů v řízení o nezletilých dětech. *Český statistický úřad* [online]. Praha: Český statistický úřad, 2014, 7.2.2014 [cit. 2014-04-06]. Dostupné z: [http://www.czso.cz/csu/2013edicniplan.nsf/t/6D0027D69C/\\$File/1413136615.pdf](http://www.czso.cz/csu/2013edicniplan.nsf/t/6D0027D69C/$File/1413136615.pdf)

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

aj.	A jiné
apod.	A podobně
atd.	A tak dále
ČR	Česká republika
ČSÚ	Český statistický úřad
MPSV	Ministerstvo práce a sociálních věcí
MS	Ministerstvo spravedlnosti
např.	Například
OSPOD	Orgán sociálně-právní ochrany dětí
OZ	Občanský zákoník
s.	Strana
Sb.	Sbírka
SV	Střídavá výchova
tj.	To je

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obrázek 1 – Střídavá výchova a její kategorie	41
Obrázek 2 – Model střídavé výchovy	71

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1 – Rozhodnutí soudů v řízení o nezletilých dětech.....	23
---	----

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha PI - Přehled o pravomocných rozhodnutích soudů v opatrovnických věcech s. 1
(25. 01. 2014)

Příloha PII - Rozhodnutí soudu v řízení o nezletilých dětech s. 1 (2012)

Příloha PIII - Ukázka určování kódů s. 1 (2014)

PŘÍLOHA P I: PŘEHLED O PRÁVOMOCNÝCH ROZHODNUTÍCH SOUDŮ V OPATROVNICKÝCH VĚCECH

Datum: 25.01.2014
Cas: 11:24:38

Přehled o pravomocných rozhodnutích soudů v opatrovnických věcech

Okresní soudy - počet věcí (spisů)

	Praha	StČ	JČ	ZČ	SČ	VČ	JM	SM	ČR
Výchova a výchovná opatření									
101 - První rozhodnutí o výchově dítěte - svěřeno matce	1745	2473	1350	2032	3110	1999	3042	4898	20649
102 - První rozhodnutí o výchově dítěte - svěřeno otci	94	184	87	146	225	164	271	313	1484
103 - První rozhodnutí o výchově dítěte - svěřeno do společné popř. střídavé výchovy obou rodičů	199	219	63	138	220	146	209	262	1456
104 - První rozhodnutí o výchově dítěte - svěřeno jiné fyzické osobě než rodiče	38	44	34	54	147	43	59	81	500
191 - První rozhodnutí o výchově dítěte - pro případ rozvodu svěřeno matce	1304	1866	990	1242	1877	1534	2213	2604	13630
192 - První rozhodnutí o výchově dítěte - pro případ rozvodu svěřeno otci	60	171	89	125	168	172	266	261	1312
193 - První rozhodnutí o výchově dítěte - pro případ rozvodu svěřeno do společné popř. střídavé výchovy obou rodičů	181	300	111	155	207	231	241	277	1703
194 - První rozhodnutí o výchově dítěte - pro případ rozvodu svěřeno jiné fyzické osobě	1	10	0	5	16	6	4	8	50
105 - Další rozhodnutí o výchově dítěte (změna výchovného prostředí) - svěřeno matce	91	121	107	166	171	127	132	244	1159
106 - Další rozhodnutí o výchově dítěte (změna výchovného prostředí) - svěřeno otci	102	188	162	192	242	167	240	298	1591
107 - Další rozhodnutí o výchově dítěte (změna výchovného prostředí) - svěřeno oběma rodičům	5	12	4	10	20	2	6	6	65
109 - Další rozhodnutí o výchově dítěte (změna výchovného prostředí) - svěřeno do společné popř. střídavé výchovy obou rodičů	34	40	27	49	38	48	38	50	324
110 - Další rozhodnutí o výchově dítěte (změna výchovného prostředí) - svěřeno poručníkovi	2	8	3	0	0	1	2	4	20
108 - Další rozhodnutí o výchově dítěte (změna výchovného prostředí) - svěřeno jiné fyzické osobě než rodiče	23	72	39	74	112	50	43	125	538
111 - Další rozhodnutí o výchově dítěte (změna výchovného prostředí) - napomenutí uděleno soudem matce	0	4	10	4	3	11	13	23	68
112 - Další rozhodnutí o výchově dítěte (změna výchovného prostředí) - napomenutí uděleno soudem otci	0	2	1	0	1	1	2	11	18
113 - Další rozhodnutí o výchově dítěte (změna výchovného prostředí) - napomenutí uděleno soudem oběma rodičům	0	0	21	0	3	8	6	13	51
114 - Další rozhodnutí o výchově dítěte (změna výchovného prostředí) - napomenutí uděleno soudem jiným osobám	0	0	0	0	1	0	0	2	3
115 - Další rozhodnutí o výchově dítěte (změna výchovného prostředí) - napomenutí uděleno soudem nezletilému	0	4	11	4	2	7	9	13	50
121 - Další rozhodnutí o výchově dítěte (změna výchovného prostředí) - napomenutí vysloveno soudem matce	1	14	1	2	0	7	0	5	30
122 - Další rozhodnutí o výchově dítěte (změna výchovného prostředí) - napomenutí vysloveno soudem otci	0	1	1	2	0	2	0	5	11
123 - Další rozhodnutí o výchově dítěte (změna výchovného prostředí) - napomenutí vysloveno soudem oběma rodičům	0	7	0	1	0	5	4	5	22
124 - Další rozhodnutí o výchově dítěte (změna výchovného prostředí) - napomenutí vysloveno soudem jiným osobám	0	0	0	0	0	1	1	0	2
125 - Další rozhodnutí o výchově dítěte (změna výchovného prostředí) - napomenutí vysloveno soudem nezletilému	0	8	2	6	0	9	5	6	36
135 - Vysloveno omezení nezletilému	0	1	0	1	0	0	1	3	6
145 - Stanoven dohled nad nezletilým	142	192	135	170	222	117	232	277	1487
146 - Stanoven dohled pro zvýšenou ochranu jmění nezletilého	0	1	0	1	0	0	0	0	2
149 - Zrušen dohled nad nezletilým	66	67	40	69	105	69	69	143	628
150 - Zrušen dohled pro zvýšenou ochranu jmění nezletilého	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Pěstounská péče									
151 - Dítě svěřeno do společné pěstounské péče manželům - příbuzným dítěte	24	52	41	35	75	45	49	89	410
152 - Dítě svěřeno do společné pěstounské péče manželům - cizím osobám	14	17	17	26	36	29	52	54	245
153 - Dítě svěřeno do pěstounské péče příbuznému	69	105	57	116	158	64	112	176	857
154 - Dítě svěřeno do pěstounské péče cizí osobě	15	23	8	26	43	30	16	37	198
155 - Dítě svěřeno do pěstounské péče prac. ve zvl. zařízeních	1	1	0	0	0	0	2	0	4
156 - Návrh na pěstounskou péči zamítnut	8	14	7	17	25	2	14	26	113
157 - Zrušení pěstounské péče	11	10	14	23	18	27	18	44	165
158 - Neshody mezi stanoviskem zák. zástupce a pěstouna	0	1	0	1	0	0	0	0	2
159 - Jiné rozhodnutí	40	30	22	145	99	28	84	99	547
Ústavní výchova									
165 - Nařízena ústavní výchova - dítěte ve věku 13-15 let pro jeho závažné chování	11	25	16	37	40	32	39	44	244
166 - Nařízena ústavní výchova - dítěte nad 15 let pro jeho závažné chování	35	65	44	45	81	65	73	104	512
167 - Nařízena ústavní výchova - v ostatních případech	79	90	35	103	141	61	95	145	749
171 - Zrušena ústavní výchova - vykonávaná v zařízeních resortu školství - za souhlasu vých. zařízení	16	34	21	28	57	42	45	55	298
172 - Zrušena ústavní výchova - vykonávaná v zařízeních resortu školství - bez souhlasu vých. zařízení	5	13	1	20	4	2	3	9	57
173 - Zrušena ústavní výchova - vykonávaná v jiných zařízeních	15	11	5	9	13	8	12	58	131
170 - Zrušena ústavní výchova - s jejímž výkonem nebylo započato	0	4	0	0	0	1	6	0	11
174 - Zrušena ústavní výchova - vykonávaná v zařízeních resortu školství - za souhlasu vých. zařízení	1	5	1	7	7	5	1	13	40
175 - Zrušena ústavní výchova - vykonávaná v zařízeních resortu školství - bez souhlasu vých. zařízení	1	0	0	1	1	0	0	6	9
176 - Zrušena ústavní výchova - vykonávaná v jiných zařízeních	1	2	1	3	2	0	4	6	19
179 - Zrušena ústavní výchova - s jejímž výkonem nebylo započato a byl nařízen dohled nad nezletilým	1	1	0	0	0	0	1	1	4

PŘÍLOHA P II: ROZHODNUTÍ SOUDŮ V ŘÍZENÍ O NEZLETILÝCH DĚTECH

SOUDNICTVÍ, KRIMINALITA

JUSTICE, CRIME

6 - 15. Rozhodnutí soudů v řízení o nezletilých dětech

Decisions of courts in proceedings on minor children

Pramen: Ministerstvo spravedlnosti ČR

Source: Ministry of Justice of the Czech Republic

okresní soudy - počet práv

district courts - rights

Ukazatel	1995	2000	2005	2010	2011	2012	Indicator
Výchova a výchovná opatření							<i>Upbringing and upbringing measures</i>
První rozhodnutí o výchově dítěte							<i>First decision on upbringing of child</i>
svěřeno (ponecháno)							<i>Custody of a child granted to:</i>
matce	14 615	23 233	27 883	20 059	26 295	26 387	<i>Mother</i>
otci	1 117	1 396	1 874	1 507	1 725	1 880	<i>Father</i>
do společné popř. střídavé výchovy obou rodičů	-	233	536	867	1 485	1 571	<i>Common or alternating upbringing by both parents</i>
jiné fyz. osobě než rodičům	625	759	598	571	603	625	<i>Other natural person than parents</i>
pro případ rozvodu (po rozvodu) svěřeno							<i>For the case of divorce (after divorce) granted to:</i>
matce	28 629	28 746	26 276	15 148	21 045	19 799	<i>Mother</i>
otci	2 017	2 067	2 109	1 597	1 758	1 757	<i>Father</i>
do společné popř. střídavé výchovy obou rodičů	-	585	807	1 220	1 945	2 121	<i>Common or alternating upbringing by both parents</i>
jiné fyz. osobě než rodičům	140	168	103	80	83	63	<i>Other natural person than parents</i>
Další rozhodnutí o výchově dítěte (změna výchovného prostředí)							<i>Other decisions on upbringing (change of environment)</i>
svěřeno							<i>granted to:</i>
matce	619	788	1 037	1 068	1 211	1 096	<i>Mother</i>
otci	879	1 102	1 451	1 488	1 675	1 637	<i>Father</i>
oběma rodičům	30	38	35	26	60	65	<i>Both parents</i>
do společné popř. střídavé výchovy obou rodičů	-	98	152	198	338	362	<i>Common or alternating upbringing by both parents</i>
poručníkovi	-	-	59	16	18	19	<i>Guardian</i>
jiné fyzické osobě než rodičům	490	649	714	665	744	735	<i>Other natural person than parents</i>
napomenutí uděleno soudem							<i>Admonition given by court to:</i>
matce	21	54	89	77	98	99	<i>Mother</i>
otci	5	16	18	23	14	43	<i>Father</i>
oběma rodičům	32	38	83	57	118	126	<i>Both parents</i>
jiným osobám	1	1	1	5	4	3	<i>Other persons</i>
nezletilému	23	23	37	147	84	91	<i>Minor child</i>
napomenutí vysloveno soudem							<i>Admonition expressed by court to:</i>
matce	49	31	39	43	57	46	<i>Mother</i>
otci	2	5	9	14	15	15	<i>Father</i>
oběma rodičům	48	63	38	38	70	46	<i>Both parents</i>
jiným osobám	2	2	-	5	2	1	<i>Other persons</i>
nezletilému	25	30	35	72	75	46	<i>Minor child</i>
vysloveno omezení nezletilému	1	6	14	16	9	13	<i>Restriction expressed to minor</i>
stanoven dohled nad nezletilým	1 682	2 569	2 408	1 841	2 665	2 688	<i>Custody determined for minor</i>
stanoven dohled pro zvýšenou ochranu jmění nezletilého	-	2	12	7	4	7	<i>Supervision ordered for better protection of property of minor</i>
zrušen dohled nad nezletilým	352	386	536	456	575	623	<i>Custody for minor cancelled</i>
zrušen dohled pro zvýšenou ochranu jmění nezletilého	-	11	4	2	2	1	<i>Supervision for better protection of property of minor cancelled</i>

PŘÍLOHA P III: UKÁZKA URČOVÁNÍ KÓDŮ

Otec	Matka
Oblečení u každého rodiče (2)	Fungování SV 1 rok (2)
Fungující komunikace rodičů (5)	Narození dítěte po 2 letech vztahu (4)
Důležitost komunikace rodičů (11-12)	Krise ve vztahu v době 1. těhotenství matky (10-11)
Náročnost komunikace rodičů (12)	Těhotenství matky jako důvod setrvání ve vztahu (12)
Každodenní kontakt rodičů (13)	Možnost nesetrvání ve vztahu bez dítěte (14)
Věk dětí (18)	Pozitiva na začátku vztahu (15)
Délka manželství (20)	Srovnávání být s někým nebo sám (17)
Společné bydlení před manželstvím (22)	Návrat matky do práce (18)
Nedostatečná komunikace rodičů (27)	Náročnost rodičovské dovolené (19-20)
Připravenost na rodičovství (28)	Matka s dětmi doma 5 let (20)
Náročnost péče o děti (29)	Náročnost období doma s dětmi (20)
Náročnost po psychické stránce (29)	Náročnost manželství (20-21)
Pracovní činnost otce (30)	Odlíšné původní rodiny rodičů (21)
Matka sama doma (30)	Odlíšné představy rodičů (21-22)
Náročnost pro oba rodiče (31)	Snaha o fungování rodiny (22-23)
Začátek nedostatečné komunikace (32)	Vyčerpání z toho snažení (24)
Odlíšný pohled matky (32-33)	Návrat do práce jako nový svět (24-25)
Hádky mezi rodiči (33)	Matka mající uznání (26)
Odcizení rodičů (34)	Představa obětování se dětem (30-31)
Odcizení rodičů (35)	Snaha setrvat v manželství (31)
Vnímání odcizení otcem (35)	Racionální zdůvodňování (32)
Čas věnovaný dětem (36-37)	Obava z ublížení dětem (36)
Řešení aktuálních potřeb (37)	Snaha hledat pozitivní příklady fungování SV (42)
Absence času věnovaného kvalitě vztahu (37)	Domluva rodičů na ukončení manželství (47)
Očekávání konce vztahu (39)	Hledání bydlení pro matku (47-48)
Krise ve vztahu (40)	Společná koupě bytu (48-49)
Návrh otce na návštěvu poradenského zařízení (40-41)	Střídání od 6/2012 – společné bydlení (52)
Odmítnutá návštěva por. zařízení matkou (41)	Postupné navykání dětí na SV (55)
Očekávání zlepšení vztahu (42-43)	Dohoda o SV (58-60)
Vzájemná netolerance rodičů (43)	Důležitost zachování vlivu na děti (60)
Důležitost snahy udržet vztah (45)	Respektující chování rodičů (68)
Ochota otce pracovat na vztahu (46)	Zvyklost dětí na cestování (69-70)
Připravenost otce uznat chyby (46-48)	Vazba na rodiče (72)
Ochota otce vyslechnout radu poradce (48)	Zvyklost dětí měnit prostředí (73-74)
Odmítání matkou (48-49)	Těšení se dětí na otce (79)
Povolání matky (49)	Těšení se dětí na matku (79-80)
Vliv kolegů na názor matky (49)	Blízká bydliště rodičů (80)
Ochota otce vyslechnout radu poradce (51)	Seznámení dětí s rodinnou situací (82-83)
Návštěva psychologa matkou (52)	Přirozenost SV (86)
Absence vzájemného řešení (53)	Blízká bydliště rodičů (86)
Rozhodnutí matky o ukončení vztahu (54)	Znalost dětí okolí obou bydlišť rodičů (87)
Přijmutí otce ukončení vztahu (54)	Otázky dětí (90)
Domluva o dětech jako první (56)	Důležitost otevřené komunikace s dítětem (93)
Láska rodičů k dětem (56-57)	Vysvětlení na příkladu (93-97)
Obava rodičů o ublížení dětem (57-58)	Nový partner matky (101)
Dohoda rodičů na SV (58)	Pobyt partnera matky pár dní (101-102)
Odchod matky z domácnosti (58-59)	Jeden tatínek a jedna maminka (104-106)
Společné hledání bydlení pro matku (59)	Partner matky kamarád dětí (108)
Společná koupě bytu (59)	Dobry vztah dětí s partnerem matky (110)
Porozumění situaci starším dítětem (61)	Důvod soudního rozhodnutí těhotenství matky (114)
Vysvětlení na příkladu (64)	Dohoda rodičů (116)
Společné vysvětlení situace dětem (64)	Dohoda rodičů o majetku (117)
Dvě domácnosti (64)	Odstěhování matky (118)
Ujištění dětí o lásce obou rodičů (65)	Přirozený vývoj střídání (119-120)
Jeden tatínek a jedna maminka (65)	Přirozený vývoj plateb (120)
Dva pokojičky (66)	Vyšší příjem matky (121)
Důležitost zjištění názorů dětí (66)	Neshoda v domluvě plateb dětí (123)
Souhlas dětí se SV (66)	Odložení řešení plateb dětí (126-127)